

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VLIV DOMÁCÍHO NÁSILÍ NA BUDOUCÍ VÝVOJ
DÍTĚTE**

Autor práce: Petr Havelka

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík, MBA

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Petr Havelka

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Vliv domácího násilí na budoucí vývoj dítěte

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Effect of Domestic Violence on Future Child Development

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Vedoucí bakalářské práce (jméno a příjmení, titul): Milan Kocík, Mgr., 733723539,
kocik5@seznam.cz

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): Duben 2020

Cíl bakalářské práce: Cílem této práce je zjistit jaký vliv má násilí na budoucí vývoj dítěte, jaké jsou možnosti pomoci, zda je pomoc dostatečná, zda děti vědí, kam se mají obrátit o pomoc, a zda je tato pomoc efektivní.

Student: Petr Havelka	28.5.2020 datum	Havelka podpis
Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík	28.5.2020 datum	Kocík podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	27.8.2020 datum	Svatoš podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	27.8.2020 datum	Ferebauerová podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	27.8.2020 datum	J. Dušek podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucí(ho) a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Milanovi Kocíkovi za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

HAVELKA, P. *Vliv domácího násilí na budoucí vývoj dítěte: bakalářská práce.* Příbram: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 69 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: rodina, funkce a funkčnost rodiny, rodičovská odpovědnost, zanedbávání péče o dítě, domácí násilí, syndrom CAN, prevence

V bakalářské práci se zabývám domácím násilím páchaným na dětech, a pohledem na dítě jako svědka domácího násilí.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, literární a praktickou. V literární části jsou shrnuty poznatky o rodině, rodičovství, rodičovské odpovědnosti, domácím násilí na dětech, syndromu CAN, prevenci.

Pro praktickou část bakalářské práce jsem si vybral sedmičlennou sourozeneckou skupinu, která byla odebraná ze své biologické rodiny z důvodů násilí ve své rodině ze strany otce. V práci jsou zpracovány kazuistiky čtyř těchto sourozenců, kde jsem se zaměřil na vývoj v rodině, jejich vývoj po umístění do dětského domova a následně se pokusím zmapovat jejich současnou situaci po opuštění dětského domova. Další metodou, která byla v práci použita byla metoda rozhovoru.

ABSTRACT

HAVELKA, P. *Effect of domestic violence on future child development: bachelor thesis*. Příbram: The College of European and Regional Studies, 2021. 69 s. Supervisor: Mgr. Milan Kocík, MBA

Key words: family, family function and functionality, parental responsibility, child neglect, domestic violence, CAN syndrome, prevention

In my bachelor's thesis I deal with domestic violence against children, and the view of the child as a witness to domestic violence.

The bachelor thesis is divided into two parts, literary and practical. The literature section summarizes knowledge about the family, parenting, parental responsibility, domestic violence against children, CAN syndrome, prevention.

For the practical part of the bachelor's thesis, I chose a seven-member sibling group, which was taken from their biological families due to violence in their family by their father. The work deals with case reports of four of these siblings, where I focused on development in the family, what development after placement into a children's house and a subsequent attempt to map their current situation after leaving the children's house. Another method that I used in the work was the interview method.

Obsah

Úvod	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	10
2 Rodina	11
2.1 Funkce rodiny.....	12
2.2 Funkčnost rodiny	13
2.3 Rodičovská odpovědnost	13
3 Domácí násilí	14
3.1 Znaky domácího násilí.....	16
3.2 Pachatelé domácího násilí.....	16
4 Děti jako oběti domácího násilí.....	18
4.1 Postavení dítěte jako svědka domácího násilí	19
4.2 Vliv domácího násilí na děti.....	20
4.3 Následky.....	21
5 Syndrom CAN.....	22
5.1 Zanedbávání dítěte.....	23
5.1.1 Psychické zanedbávání	24
5.1.2 Tělesné zanedbávání	24
5.2 Týrání dítěte	25
5.2.1 Fyzické týrání.....	25
5.2.2 Psychické týrání.....	26
5.3 Zneužívání dítěte	27
5.4 Zvláštní formy CAN – syndromu.....	28
5.5 Následky syndromu CAN	28
5.5.1 Psychická deprivace.....	29
5.5.2 Posttraumatická stresová porucha	30
6 Právní úprava ČR.....	31
6.1 Zákony týkající se násilí na dětech.....	31

6.2	Právo dítěte požádat o pomoc	37
6.3	Předběžné opatření.....	38
6.4	Prevence	39
6.4.1	Sociální prevence.....	39
6.4.2	Situační prevence.....	40
6.4.3	Viktimologická prevence	40
7	Metodika práce.....	41
7.1	Postup práce a použité metody	41
7.2	Kazuistika.....	42
7.3	Rozhovor	43
8	Výsledky	43
8.1	Charakteristika zkoumaného prostředí	43
8.2	Popis případových studií.....	44
8.3	Rozhovor se sociálním pracovníkem Dětského domova	53
8.4	Rozhovor s matkou dětí umístěných v Dětském domově.....	55
8.5	Rozhovory s dětmi – oběťmi domácího násilí	57
8.6	Vyhodnocení kazuistik.....	62
8.7	Vyhodnocení rozhovorů.....	63
8.8	Doporučení.....	63
	Závěr	66
	Seznam použitých zdrojů.....	67

Úvod

Většina lidí si pod pojmem dětství představí krásné a bezstarostné vyrůstání malého člověka v dospělého jedince. Představí si dítě, které má možnost kdykoliv jít za matkou či otcem pro pohlázení, útěchu či jen pro úsměv. Dítě, které když se večer bojí, běží ke svým rodičům do ložnice, lehne si mezi ně a s klidným úsměvem ve tváři usíná.

Takové štěstí však nemáme všichni. V dnešní době, kdy se rozpadá každé druhé manželství, zvyšuje se nezaměstnanost, je pro mnohé rodiče obtížné zabezpečit všechny funkce rodiny a rodina se tak může ocitnout v situaci, kdy není schopná sama vzniklé problémy řešit. Domácí násilí se vyskytuje mezi lidmi bez závislosti na vzdělání, ekonomické situaci, sociálního postavení, příslušnosti k etnickým skupinám či rase. V současné době patří násilí k nejrozšířenějším a nejskrytějším formám násilí ve společnosti.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybral, protože pracuji v Dětském domově rodinného typu jako IT pracovník. Zde se setkávám s dětmi, které měly tu smůlu a zažily násilí v rodině, či byly svědky domácího násilí. V této práci se zaměřím na velkou sourozeneckou skupinu, která si prošla v rodině násilím a která byla umístěna právě do tohoto Dětského domova rodinného typu a která se dodnes potýká s problémy a následky domácího násilí. Některé děti jsou přímo obětmi násilí, jiné byly svědky násilí na matce a ostatních sourozencích ze strany otce.

Největší otázkou dnešní doby je, jak se dá domácímu násilí na dětech zabránit, nebo mu alespoň předejít.

Cílem mé práce je zjistit jaký vliv má násilí na budoucí vývoj dítěte, jaké státy nabízí možnosti pomoci a zda je tato pomoc dostatečná a zda děti vědí kam se obrátit o pomoc a zda je tato pomoc efektivní. Chtěl bych poukázat na možnosti pomoci, prevenci.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit jaký vliv má násilí na budoucí vývoj dítěte, jaké jsou možnosti pomoci, zda je pomoc dostatečná, zda děti vědí, kam se mají obrátit o pomoc a zda je tato pomoc efektivní.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První část práce je zaměřena teoreticky, ve které jsou vysvětleny základní pojmy ohledně domácího násilí na dětech, syndromu CAN, prevenci násilí na dětech.

Druhá část bakalářské práce je zaměřena prakticky pomocí kazuistik, které zjišťují osobní anamnézu, rodinnou anamnézu, důvody umístění do dětského domova, vývoj po umístění do dětského domova, práci s rodinou a další vývoj a následky, které na nich domácí násilí zanechalo. Dále popisuje jejich návrat zpět do biologické rodiny a jejich další vývoj. Pomocí rozhovorů bude zjišťováno, jaká je možnost pomoci a zda je tato pomoc dostačující. Vyhodnocuje informovanost dětí, kam se mohou obrátit o pomoc v tíživé situaci.

Na základě provedeného výzkumu bych chtěl zhodnotit současná preventivní opatření, navrhnout jiná vhodná preventivní opatření. Poukázat na důležitost prevence pro děti ohrožené domácím násilím.

2 Rodina

Rodina je nejstarší lidskou společenskou institucí. Není však jedinou institucí, která pečuje o prospěch, ochranu, výchovu a vzdělávání dítěte a která má vliv na utváření jeho osobnosti. Velkou roli tu hraje škola, kamarádi, přátelé, zaměstnání. Ale rodina má mezi všemi jedinečné a výsadní postavení v několika směrech. Stojí na začátku a má možnost ovlivňovat vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Rodina nejpřirozenějším způsobem a nejvydatněji může uspokojovat základní psychické potřeby dítěte. Je modelem mezilidských vztahů, které si ponese dítě dál do života a jímž bude poměřovat všechny další vztahy, do kterých samo vstoupí. Rodina by měla pro dítě znamenat základní životní jistotu. (Matějček, 1994)

„Z hlediska dítěte nejsou vnější znaky rodiny příliš důležité. Rodinou pro dítě může a nemusí být situace, kdy se o ně stará jedna osoba nebo více osob, kdy jsou vzájemné svazky jedněch s druhými zákonem potvrzeny či nepotvrzeny, kdy děti jsou takzvané vlastní či nevlastní atd. Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle jeho lidé mají či nemají potvrzení z porodnice“ (Matějček, 1994, str. 16)

Dítě je v současnosti především citovou investicí. Z ekonomického hlediska je dítě investice velká a nenávratná, proto je pečlivě zvažována a rodí se stále méně dětí. City představují velmi křehké pouto, proto se rodina stala velmi křehkou institucí. (O. Matoušek a kol., 2003)

V současné době proměny v rodině zasáhly především sociální role rodičů. Dlouhodobá demokratizace uvnitř rodiny způsobila změny v postavení muže a ženy v rodině. Také děti se více podílejí na organizaci a chodu rodiny, vztah mezi rodiči a dětmi je více partnerský. V současné době rodina žije ve větší izolovanosti před vnějším světem, zvyšuje se počet osamělých žen s dětmi, zmenšuje se počet členů, zvyšuje se počet rozvodů. Členové rodiny spolu přestávají komunikovat, jsou často časově zaneprázdněny, mají málo času na relaxaci, na chvíle prožité společně se svými dětmi. Také sílí diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně. (Kraus, 2014)

2.1 Funkce rodiny

Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností, zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu, kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, podporuje, chrání. Funkcí rodiny je uspokojit potřeby a požadavky každého jejího člena, které jsou na ni jím a zároveň společností kladeny. Aby došlo k uspokojení těchto potřeb, musí rodina plnit alespoň základní funkce, které zabezpečují život člověka ve společnosti. Jak je možno vidět, řada funkcí rodiny se během doby postupně měnila a přetvářela. Základní funkce rodiny, o kterých pojednává celá řada publikací, které se touto tematikou zabývají však zůstává.

- **Biologicko – reprodukční** – tato funkce má význam jak pro jedince, kteří rodinu tvoří, tak i pro společnost jako celek. Je v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. *„Ačkoliv podstata této funkce se nemění, podle současného trendu ve většině vyspělých zemí je dítě často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nižšími příjmy pak také jako přepych. Stále více partnerů plánuje pouze jedináčka, a dokonce přibývá případů, kdy mladí lidé vůbec neuvažují o tom, že by přivedli na svět dítě.“* (Kraus, 2014, str. 81)
- **Ochranná (zaopatřovací, pečovatelská)** – tato funkce zajišťuje životní potřeby biologické, zdravotní a hygienické u všech členů rodiny.
- **Sociálně – výchovná** – učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Jedná se o přípravu dětí a mladistvých na vstup do praktického života.
- **Sociálně – ekonomická** – členové rodiny se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina stává významným spotřebitelem na němž je značně závislý trh. Ekonomická funkce dnes zaznamenala posun k návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, rodinnou firmu. Dnes řada rodin funguje částečně jako rodinný podnik, často provozovaný vedle svého hlavního zaměstnání.
- **Emocionální** – je pro rodinu zásadní a nezastupitelná, žádná jiná instituce nedokáže totiž vytvořit podobné, a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky,

jistoty a bezpečí. V poslední době však přibývá rodin, které tuto funkci plní jen s velkými obtížemi, nebo ji neplní vůbec. Narůstá počet citově deprivovaných a týraných dětí.

- **Rekreační (relaxační, zábavná)** – tato funkce se týká všech členů rodiny, ale má největší význam pro děti, jedná se o rekreaci, relaxaci a zábavu. (Kraus, 2014)

2.2 Funkčnost rodiny

K rodině je zapotřebí přistupovat jako ke každé jiné sociální skupině a konflikty v ní spatřovat v neuspokojení některé potřeby některého z jejích členů, v omezenosti volnosti pohybu nebo svobodného rozhodování v určité situaci. Vyvrcholení těchto názorových rozporů může vést až k poruchám funkčnosti rodiny.

- **Funkční rodina** – rodina bez narušení, kdy dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch je zabezpečen.
- **Dysfunkční rodina** – rodina, kde se vyskytují vážnější poruchy některých nebo všech funkcí, bezprostředně ohrožují a poškozují rodinu a vývoj dítěte. Rodina vyžaduje soustavnou pomoc.
- **Afunkční rodina** – rodina, kdy poruchy jsou už takového rázu, že již rodina přestává plnit svoji roli, vážně ohrožuje existenci a zdraví dětí, které musí být z tohoto důvodu umístěny mimo svoji biologickou rodinu.
- **Problémová rodina** – rodina, kde se vyskytují poruchy některých funkcí, které vážněji neohrožují rodinný systém a vývoj dítěte. Je schopna tyto problémy řešit vlastními silami, či s pomocí jiných. (Smutková, 2007)

2.3 Rodičovská odpovědnost

„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona“

Ústava ČR

„Rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům. Má ji každý rodič, ledaže by ji byl zbaven“ (Zákon č. 89/2012 Sb. §865)

„Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnují zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění, vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jedině soud.“ (Zákon č. 89/2012 Sb. §858)

Rodičovskou odpovědnost je ze zákona možné pozastavit, omezit či může být rodič soudem rodičovské odpovědnosti zbaven.

- **Omezení** – o omezení rodičovské odpovědnosti rozhodne soud zpravidla v případě, když rodič svým chováním dítě zanedbává, dává přednost vlastním zájmům před zájmy dítěte a ohrožuje mravní výchovu dítěte.
- **Pozastavení** – ze zákona má výkon rodičovské odpovědnosti pozastaven nezletilý rodič, který dříve přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti, a to až do doby, než plné svéprávnosti nabude.
- **Zbavení** – v nejkrajnějším případě může být rodič soudem rodičovské odpovědnosti zbaven. Jde rovněž o opatření sankčního charakteru, které představuje závažnou újmu na straně rodiče. Jde o případy, kdy výkon rodičovské odpovědnosti je ze strany rodiče zanedbáván závažným způsobem. Zanedbávání rodičovské odpovědnosti musí dosáhnout takové intenzity, že zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti je jediným prostředkem k ochraně nezletilého dítěte. (Šínová, Westphalová, Králíčková, 2017)

3 Domácí násilí

„Sklon k agresivnímu chování je v určitých situacích přirozený všem živým tvorům. Jde o eticky neutrální vlastnost, která souvisí s adaptací, ochranou teritoria, udržením života, ale i s ochranou sebe sama nebo sebezrazením. Násilí přesahuje biologicky determinovanou agresi. Jde o pojem s významnými etickými aspekty. Patří ke

kategoriím jednání, které bývají ovlivňovány vrozenými dispozicemi, avšak lze mu předcházet sebekultivací. Člověk jako svobodná bytost disponuje schopností vědomě jednat tam, kde by již biologicky dané tendence narušovaly práva a důstojnost druhých osob. Násilné jednání je tak projevem faktu, že se daný jedinec nenaučil s agresí zacházet.“ (Cimrmannová, 2013, str. 78)

Násilné chování v rodině zahrnuje špatné zacházení s dětmi, násilí mezi dospělými členy rodiny, anebo špatné chování ke starým lidem. Násilí uvnitř rodiny je časté a týká se všech druhů rodinných vztahů. Toto poškozuje, zvláště pak děti, na celý život více než genetická poškození osobně. Domácí násilí je většinou záležitostí dlouhodobou, začíná pozvolna a nenápadně, v průběhu doby má tendenci gradovat, stává se častějším a krutějším.

Na domácí násilí můžeme nahlížet jako na samostatný fenomén. Tato odchylka vyplývá hlavně z toho, vůči komu je pácháno a za jakých okolností. Není zvláštní různými typy užití násilí, ale místem, jež by mělo být nejbezpečnějším pro každého jednotlivce – jeho domov. Dále je zde patrný blízký vztah mezi násilníkem a obětí. (Čírtková, 2013)

Jakékoliv násilí je vždy neomluvitelné, všichni bychom měli vědět, že nikdo nemá právo druhého napadat. Problematika zneužívání a týrání je velmi složitý a komplexní jev, postihující v různé míře a v různých formách všechny věkové kategorie. Zpravidla jedna zúčastněná strana je v pozici bezvýchodnosti a bezmoci, zatímco ta druhá moc zneužívá a disponuje jí.

Existuje několik forem domácího násilí. Patří mezi ně násilí fyzické, psychické, emoční, sociální, ekonomické a sexuální. Nikdy se však neprojevuje jen jedna forma, většinou se všechny formy prolínají. Nelze jednoznačně říct, která z těchto forem domácího násilí je tou nejhorší nebo nejnebezpečnější. Domácí násilí jako takové, bez ohledu na formu, kterou je pácháno, je pro jeho oběť skličující a při dlouhodobém působení může docházet až k devastujícím následkům na její psychice. (Vodáčková a kol., 2012)

3.1 Znaky domácího násilí

- Dlouhodobost
- Opakující se ataky
- Stupňující se agresivita
- Skrytost
- Obtížná postižitelnost a kontrolovatelnost
- Společná propojenost

3.2 Pachatelé domácího násilí

Většina pachatelů domácího násilí není schopna převzít odpovědnost za své chování. Příčinu ve svém chování nevidí v sobě, ale ve svém okolí, anebo ve své oběti. Odmítají proto i pomoc odborníka.

Lidé, kteří se dopouštějí násilí se vyskytují ve všech společenských skupinách, mají různé vzdělání, profesi, barvu kůže. Jsou nejrůznějšího věku, náboženství. Je tedy mylné si myslet, že se vyskytuje pouze v sociálně slabších rodinách. Jsou to lidé, kteří žijí ve velkých městech, předměstích, ale i vesnicích. Jsou to muži, ženy, navíc obě pohlaví dívky i chlapci mohou být zneužívány. Je to tak závažný problém, že žádná skupina není imunní. (Bednářová, Macková, Prokešová, 2006)

Žádní rodiče nejsou dokonalí, ale jejich povinností je chránit zdraví svých dětí, a ne je poškozovat. Je důležité však brát v úvahu, že nejen rodiče jsou pachateli násilí na dětech. Mohou to být také učitelé, vychovatelé, nebo trenéři. Ale co se týče domácího násilí, tak je to problematika pouze rodičů, či osob o děti pečujících. Je mnoho motivů, které vedou rodiče k týrání a zanedbávání. Někdy si tímto chováním rodič kompenzuje svůj vztek a agresi. Své negativní pocity, které má v sobě přenáší na dítě.

Rodiče, kteří v dětství poznali bití, ponižování nebo sexuální zneužívání si mnohdy ani neuvědomují, že by to mohlo být jinak, že i oni sami by se mohli chovat jinak. Někdy ani nevědí, že je to něco špatného, protože oni nic lepšího nezažili. Mnoho z nich to dělá proto, že si potřebuje dokázat, že jejich rodiče jednali správně. (Matoušek O., a kol. 2003)

Je zřejmé, že někteří lidé mají k týrání blíže než jiní, jedni ubližují aktivně a druzí zase pasivně svým nezájmem a nevšímavostí. Obecně lze rodiče, ale i ostatní, kteří týrají děti, rozdělit do několika skupin:

Trans generační přenos agresivního chování – každý člověk do určité míry přebírá vzory a modely chování osob ve svém okolí. Pokud osoba vyrůstá v rodině, kde je používání násilného chování „běžné“, lze předpokládat, že takové chování sama přijme a bude je používat ve svém vlastním vztahu.

Alkohol, drogová závislost – přítomnost drog a alkoholu u násilných osob během incidentu není nic neobvyklého. U takto intoxikovaných osob dochází k odbourávání přirozených zábran, což má mnohdy za následek používání násilí v interakci s ostatními osobami. Těmto projevům agresivity a násilí nejsou uchráněni ani nejbližší, nelze však říct, že se jedná o jeho příčinu, protože člověk bez sklonu k násilí se k němu neuchýlí ani v případě intoxikace návykovými látkami.

Psychické diagnózy – některé onemocnění psychického rázu je doprovázeno projevy násilí, jedná se zejména o psychózy a mánie, při nichž dochází u nemocné osoby k odlišnému vnímání okolního světa a špatnému vyhodnocení situace. Psychicky nemocní lidé mohou v určitých fázích své nemoci vnímat dění kolem nich jako ohrožení pro ně samotné, či pro jejich blízké a reagovat na něj pomocí agrese a násilí.

Anomálie osobnosti – jednou z nejrizikovějších poruch osobnosti je antisociální porucha osobnosti, jelikož má přímý dopad na chování k lidem v okolí. Mezi typické projevy této poruchy patří mimo jiné podrážděnost, agresivita, absence výčitek svědomí ve vztahu k použití násilí na jiných osobách, své násilné chování vůči ostatním považují za oprávněné.

Vliv nepříznivých okolností – neexistuje vztah bez neshod, tyto neshody mohou někdy přerůst v násilí. Jedná se především o neshody v oblasti rozdělení domácích prací, péče o děti a jejich výchovy, finanční situace v rodině, či hospodaření s financemi.

Frustrace – každý člověk má odlišnou míru frustrační tolerance, které je schopen bez větších obtíží čelit. Fakt, že se někteří lidé v důsledku frustrace chovají násilně vůči svým blízkým nazývají psychologové přemístěním agrese. Jednají takto především lidé, kteří jsou nadměrně zatíženi frustrací ze své sociální nebo ekonomické situace.

Těžký stres – některé druhy stresorů mohou být příčinou násilného chování, zvláště jsou-li chronické. (WÜNSCHOVÁ, Petra. Šance Dětem [online]. 2016 [cit. 2021-02-11])

„Za násilnou osobu je považována každá osoba, která se dopouští domácího násilí na svých blízkých, ať už se jedná o jakoukoliv formu násilí. Většina osob si pod označením násilné osoby představí muže, ale násilné bývají i ženy.“ (Kotková, 2014, str. 23)

4 Děti jako oběti domácího násilí

Smutnou skutečností, kterou potvrzuje i praxe je, že rodiče, kteří týrají své děti, byli většinou sami v dětství týráni. Jde tedy o patologický model rodičovského chování, který se přenáší na další generace.

Domácí násilí je pro dítě tak složitou životní situací, že ho poškozuje v téměř všech oblastech vývoje. To znamená, že velmi často se problémy doma projevují tak, že se nám zdá problematické dítě a jeho chování ostatní lidé hodnotí jako nevychované, trpící nějakou poruchou osobnosti, ale přitom se velmi často jedná o přirozenou reakci na to, co dítě doma prožívá. Reaguje tak na situaci, kdy se bojí o sebe nebo o život svých bližních. Problematické chování je jen jakýmsi adaptačním způsobem, jak tu situaci zvládnout. Na okolí však působí jako dítě s podivným chováním, někdy až nebezpečným.

Násilí se u dítěte projevuje jak v psychické rovině, tak i somaticky. Chovají se neúměrně svému věku, nejčastěji jako malý dospělý. Jejich chování je postaršené, popřípadě mají sklony k regresivnímu chování. Velmi časté jsou u nich i somatické problémy, bolesti břicha, hlavy, záněty středouší, opakovaně snížena imunita. Mají často i zhoršenou školní docházku. (WÜNSCHOVÁ, Petra. Šance Dětem [online]. 2016 [cit. 2021-02-11])

Týrané děti své rodiče milují a chyby hledají u sebe. Je pro ně velmi obtížné si připustit, že je rodiče nemají rádi, nebo že jsou jim dokonce na obtíž. Mnohem lepší je pro ně myslet si, že rodiče se tak chovají proto, že ony zlobí a tím pádem si ani nic lepšího nezaslouží. Dítě musí psychicky zpracovat to, co se mu děje. Díky tomu si vytváří představu o rodiči a přestane být schopno rozdělovat tzv. hodného a zlého rodiče. Tuto představu o rodiči si dítě zvnitřňuje, samo o sobě si myslí, že buď má hodnotu, nebo žádnou vůbec nemá. Právě proto nejsou zpravidla schopni na jednání svých rodičů

upozornit a přivolat si tak potřebnou pomoc. Mají přirozený strach z následků jejich žalování na rodiče, na kterých jsou jednak existenčně, a i citově závislí. (Matoušek O., 2003)

4.1 Postavení dítěte jako svědka domácího násilí

„Pokud děti vyrůstají v prostředí, kde násilí patří ke stereotypům chování, lze s jistotou předpokládat, že tato skutečnost významně ovlivní jejich vývoj. I když násilí není primárně zaměřené na dítě, které je „pouze“ jeho svědkem, lze takové dítě podle světové zdravotnické organizace (WHO) považovat za týrané. Náš právní řád však s tímto výkladem nepočítá.“ (Bednářová, Macková, Prokešová, 2006, str. 38)

Pro velmi mnoho dětí je domácí násilí každodenní realitou, i když pečlivě schovanou za zdmi domovů. V rodinách, kde dochází k násilí, jsou děti jeho svědky ve více než devadesáti procent případech. Tyto děti vidí nebo slyší z vedlejší místnosti údery, rány, facky, škrcení, nadávky nebo pláč. V rodinách, kde dochází k násilí, navíc násilný partner ve 40 až 60 procentech napadá i své oběti.

Děti se svědky násilí stávají, pokud:

- vidí fyzické nebo sexuální násilí
- slyší psychické nebo fyzické násilí
- vidí zranění způsobená fyzickým násilím

Podle Světové zdravotnické organizace je přítomnost dětí při domácím násilí jejich psychickým týráním. Děti, které se stanou svědky násilí mezi rodiči mohou mít podobné potíže jako děti, které jsou samy týrány. (Děti svědci násilí. Stop Násilí [online]. c2021 [cit. 2021-03-12])

Rozsah důsledků, které na děti má přítomnost na domácím násilí závisí na několika faktorech:

- věk a pohlaví dítěte
- míra brutality násilí, jehož byly děti svědky
- reakce okolí (podpora, či netečnost)
- nestabilní výchovné metody a tělesné tresty
- počet útoků, jichž byly děti svědky

„Reakce dětí na prožité trauma mají mnoho podob. V zásadě záleží na charakteru, stupni a intenzitě agrese. Jedná-li se o jednorázovou či opakovanou situaci. Svou úlohu hraje věk a pohlaví dítěte. Důležitá je i reakce okolí, zda je netečná nebo se je naopak snaží podržet a podpořit. Děti, které jsou opakovaně svědky násilí, vnímají a reagují na realitu zcela jinak.“ (Čech a kol., 2011, str. 19)

4.2 Vliv domácího násilí na děti

Dítě, které je ve stresu z traumatického zážitku, kdy je objektem násilí osoba, která se o něj stará a kterou má rádo, může utíkat k regresi, pronásledují ho noční můry.

„Pokud je dítě přítomno při útocích otce na matku, bezpochyby to ovlivní jeho postoj nejen k násilí samotnému, ale i jeho způsob řešení konfliktních situací. Navíc si dítě vštípi špatný model postavení muže a ženy ve vztahu i obraz vztahu samotného.“ (Buskotte, 2008, str.70)

Děti, které jsou svědky násilí, se mohou chovat agresivněji, nebo naopak bázlivěji. Chlapci vykazují spíše problémové chování jako je agrese a nepřátelství. Dívky vykazují spíše vnitřní chování jako jsou deprese a somatické potíže. Může to být ale i naopak. Děti mohou být plačtivé, úzkostnější, neklidnější, trpí malou sebeúctou, depresemi, jsou velmi často zlostné, objevují se u nich poruchy příjmu potravy, pokusy o sebevraždu, sebepoškozování, v případě starších dětí dochází k užívání alkoholu, drog, také k častým útekům z domova. Tyto děti přestávají komunikovat s vrstevníky, učiteli. Mohou mít i problémy ve škole s koncentrací, přizpůsobením se. Řada dětí trpí stresem, posttraumatickými stresovými poruchami. Jejich problémy se mohou vrátit i po letech, při výběru partnera, či výchově vlastních dětí.

Nejčastější vlivy:

- přebírání odpovědnosti za týrání
- nízká sebeúcta
- řešení problémů agresí (k vrstevníkům, dospělým, zvířatům)
- strach z opuštění
- sociální izolace a potíže se vztahy s vrstevníky a dospělými
- vina, že má rádo agresora, vina že není schopno násilí zastavit

4.3 Následky

Rodiče dětí, které vyrůstají v rodině zasažené domácím násilím, často podceňují důsledky dopadů na vývoj dítěte. Dítě, ať již je přímým či nepřímým svědkem konfliktů, násilí vnímá. A to by si všichni členové domácnosti měli uvědomit. Násilí by před dítětem nemělo být tajeno, měly by mu být všechny situace vysvětleny přiměřeně jeho věku.

Děti si v průběhu svého vývoje osvojují řadu postupů a způsobů chování nápodobou. Pokud jsou svědky násilí v rodině, mohou přebírat tento model a aplikovat ho ve vztazích k sourozencům, vrstevníkům a později i do partnerského života a vůči vlastním dětem.

Nejčastější důsledky domácího násilí na dětech:

Psychosomatické problémy

- bolesti hlavy, břicha
- nespavost
- zvýšená nemocnost
- zimomřivost

Psychické problémy

- pocity bezmoci, úzkosti
- pocity vzteku, smutku, zmatku, ztráty, nízké sebevědomí, deprese
- poruchy pozornosti
- sebepoškozování
- regrese (návrat do předchozích, již překonaných vývojových období – pomočování, žvatlání, nadměrná přizpůsobivost)

Projevy v chování

- nerespektování hranic, porušování pravidel
- útěky z domova
- poruchy přizpůsobení
- dožadování se pozornosti
- nedostatek odstupů

- „věšení se“ na lidi v okolí

„Týrané děti mají významné problémy v oblasti emocí, buď jsou nepřiměřeně stažené do sebe, nebo jsou nepřiměřeně agresivní. Tiché a uzavřené dítě ve škole nepředstavuje pro učitele žádný problém, a proto jej ani nenapadne zamýšlet se nad jeho uzavřeností. Naopak agresivní dítě je označeno jako dítě zlé, případně je označované diagnózou porucha chování.“ (Pešová, Šamalík, 2006, str. 119)

Děti, které prožívají, nebo jsou svědky domácího násilí mají problém navázat rovnocenné vrstevnické vztahy. Dítě bývá často obětí šikany, či se naopak stává násilníkem. Vždy záleží na tom, se kterým z rodičů se zidentifikují. Následky špatného zacházení s dětmi jsou dlouhodobé a ničivé. Opakované projevy násilí vedou ke vzniku posttraumatického stresového syndromu. Zážitky se dítěti vrací ve formě nočních můr. Nálada dítěte je trvale změněná, nejčastěji bývají tyto děti apatické. Trpí sníženým sebevědomím, úzkostmi a depresemi. Častokrát se objevují poruchy příjmu potravy. Neobvyklá není ani agresivita obrácená proti sobě, tedy pokusy o sebevraždu, sebepoškozování nebo vyhledávání rizikových situací. Sexuální zneužívání má velmi často následky v dospělosti, a to ke sklonu k prostituci. (Šínová a kol., 2011)

5 Syndrom CAN

„Syndrom CAN je označení pro týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Projevuje se jako poškození fyzického, psychického a sociálního vývoje dítěte vzniklého v důsledku jakéhokoliv nenáhodného jednání rodičů či jiné blízké osoby, které je v dané společnosti považováno za nepřijatelné. Jedná se o soubor negativních důsledků vzniklých špatným zacházením s dítětem. Vznikají následkem nedostatečné péče, zanedbáváním základních potřeb a fyzickým ubližováním.“ (Šínová a kol., 2011, str. 20)

Podle definice za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme jakékoliv náhodné, vědomé (případně i nevědomé) chování rodiče, nebo jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné a odmítané, které poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, případně způsobí i jeho smrt.

„Syndrom CAN má velmi široký záběr. Všeobecně lze říct, že dítě s tímto syndromem pochází z prostředí, kde je nedostatek lásky a podnětů. Důsledkem jsou

úzkostné a depresivní poruchy, posttraumatické poruchy, psychosomatické poruchy, nízké sebehodnocení, nedůvěra, ztráta bezpečí a jistoty, neschopnost navazovat vztahy, poruchy chování.“ (Pešová, Šamalík, 2006, str. 119.)

Syndrom CAN lze rozdělit do několika základních forem:

- **Zanedbávání dítěte**
- **Tělesné týrání**
- **Psychické týrání**
- **Zneužívání dítěte**

5.1 Zanedbávání dítěte

Některé rodiny se často dlouhodobě ocitají v situacích, jako je například existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy. Rodiče pak nejsou schopni soustředit se na dítě a jeho potřeby. Důsledkem těchto situací bývá neprospívání dítěte v rodině.

„Pojem zanedbávání je součástí syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jde pravděpodobně o nejčastější formu špatného zacházení s dětmi v rodinách. Oběti zanedbávání, pokud nejde o nejtěžší formy zanedbávání, bývají společně s oběťmi psychického násilí nejhůře zjištělné. Děti jsou jím ohroženy často dlouhodobě, jeho důsledky mohou bez poskytnutí vhodné intervence vážně ohrožovat jejich růst a vývoj“ (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 35, 36)

Rodiče často nejsou schopni jasně a citlivě reagovat na chování svých dětí, nevšímají si potřeb svých dětí. Děti pak špatně prospívají, protože jim rodiče věnují jen minimální pozornost. Chování rodičů je pro ně nesrozumitelné. V důsledku toho mohou být více ohroženy než děti týrané, kterým rodiče věnují alespoň negativní pozornost. Definice zanedbávání péče zahrnuje jakékoliv vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk na dítěti a následkem kterých dochází k poškození zdraví, zdravého vývoje dítěte. (Bechyňová, Konvičková, 2011)

Při zanedbávání dochází k poškozování dítěte nedostatečnou aktivitou rodičů, které se projevuje nedostatečným uspokojováním jeho potřeb. Jedná se o takový nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu na vývoji dítěte, a to v oblasti duševní i

tělesné. Rodiče, nebo jiní pečovatelé neposkytují dítěti náležitou péči a pozornost v hygieně, jídle, bezpečí, oblečení. Dále sem patří i nedostatečná zdravotní péče, citové a intelektové potřeby dítěte, které jsou přiměřené jeho stavu a věku.

5.1.1 Psychické zanedbávání

Citová deprivace je výsledek životní situace, kdy dítěti nejsou uspokojovány jeho základní psychické potřeby v takové míře a po určitou dobu. Jedná se o neuspokojení citové jistoty, která je způsobena nedostatkem emočních podmětů a absencí stabilního a spolehlivého vztahu. Tato deprivace nepříznivě ovlivňuje další vývoj dítěte a projevuje se změnami v prožívání a chování.

Mezi psychické zanedbávání patří:

- neuspokojování citových potřeb, nedostatek lásky, náklonosti, pocit, že někam patří
- starší děti musí hlídat mladší sourozence, pečovat o ně, zastupují rodiče v péči o domácnost (vaření, úklid, praní, atd.)
- nezájem o plnění školních povinností

5.1.2 Tělesné zanedbávání

U tohoto typu zanedbávání se jedná o nedostatek výchovy v prostředí. Takto zanedbávané dítě žije v obvykle jednoduchém, primitivním prostředí a zpravidla bez hygienických návyků. Nechodí pravidelně do školy, v rodině je absence vzorů chování, dítě nemá příležitost rozvíjet se.

Mezi tělesné zanedbávání patří:

- nedostatečná lékařská péče, absence preventivních prohlídek
- nedostatek jídla, podvýživa
- nedostatečné oblečení pro jeho věk, pohlaví, pro dané roční období

(Dunovský, Dytrych, Matějček, 1995)

5.2 Týrání dítěte

Tělesné týrání je jakékoliv nadměrné a nepřiměřené trestání, či užívání síly dospělým jedincem vůči dítěti, jehož následkem je fyzické zranění, nebo poškození, v některých případech může vést až ke smrti dítěte. Může být aktivní i pasivní. Aktivní týrání je takové, při kterém se dospělý dopouští na dítěti přímo fyzického útoku, kterým dítěti způsobí zranění.

5.2.1 Fyzické týrání

Fyzické týrání představuje všechny nepřiměřené akty násilí na dítěti. Jedná se nejen o vědomé tělesné ubližování dítěti, ale i nezabránění takovému zacházení s ním. Zahrnuje jednak hrubé útoky na dítě, jehož důsledkem je tělesné zranění, trvalé poškození nebo dokonce smrt dítěte. Při posuzování tohoto jednání je nutné zhodnotit konkrétní situaci násilí z hlediska typu a charakteru, míry agrese, trvání útoku a také adekvátnost vzhledem k provinění. Hranice mezi tělesným trestem a týráním je různá, jelikož tělesné tresty zaujímají dodnes stále významné místo ve výchově dítěte. Zde je nutno rozlišovat rovinu trestu za chybu, kdy dítě je trestáno za konkrétní pochybení a je mu naprosto zřejmé, že rodič ho trestá proto, že mu na něm záleží a není mu jedno, jaký z něj bude v dospělosti člověk, jedná se tedy o výchovný prostředek a jako druhou rovinu je nutno rozlišovat trestání za malichernosti, či dokonce z rozmaru rodiče.

Formy fyzického násilí:

- nepřiměřené bití rukou (pohlavky, facky), nebo bití různými nástroji, jako je vařečka, řemen, kdy toto bití zanechává škrábance, podlitiny, zlomeniny
- kopání, údery pěstí, které mají často za následek poranění vnitřních orgánů
- popáleniny hlavně cigaretou, opaření horkou vodou nebo rozpáleným tukem
- bodné rány, velmi často nůžkami
- vytrhávání vlasů, nepřiměřené tahání za ušní boltce, které způsobuje trhliny
- smýkání nebo odhození dítěte ze schodů, proti stěně, nábytku
- škrcení a dušení
- svazování, připoutávání
- silné třesení převážně s malými dětmi

- odpírání spánku, potravy
- nucení ke stání či sezení v nepřiměřené pozici a nepřiměřeném místě, kde se dítě bojí (sklepy, tmavé místnosti)

Takovéto týrání představuje závažnou zátěžovou situaci, která způsobuje velký stres. Bítí dítěte způsobuje bolest, strádá v oblasti biologických potřeb. V krajních případech může ohrozit i samotnou existenci. (Vágnerová, 2003)

5.2.2 Psychické týrání

„Dobře mířené slovo může ponížit nebo i zabít, aniž bychom si ušpinili ruce. Jedním z velkých potěšení v životě člověka je ponižování blízkých.“

Pierre Desproges

Psychické týrání nezanechává na první pohled žádné stopy, ale má nepříznivý vliv na psychický vývoj osobnosti a chování dítěte. Dopad na psychiku je u každého individuální s ohledem na dispozice osobnosti jedince. Jedná se o jedno z nejrozšířenějších druhů násilí, které lze však velmi těžké rozeznat. Psychické týrání se projevuje častým a nadměrným kritizováním, ponižováním a citovým vydíráním. Jde o zneužití nadřazenosti dospělého nad závislým dítětem. Rodiče kladou na dítě nepřiměřené nároky, nebo ho srovnávají s jeho úspěšnějším sourozencem, dítě pak jedná ve stresu a v obavách, aby nezklamalo své rodiče. Dále sem patří i ignorování dítěte, kdy rodiče nereagují na potřeby dětí, nedávají najevo své city k němu, nevšímají si ho, přestože mohou mít dítě rádi. Psychické týrání se často vyskytuje souběžně s fyzickým týráním či sexuálním zneužíváním. Děti, které jsou psychicky týrané mají pocit, že o ně není zájem, trpí nedostatkem lásky.

Známky psychického týrání:

- neurotické návyky, vada řeči
- opožděný somatický a psychický vývoj
- velmi nízké sebevědomí, strach z vlastních chyb
- nadměrná potřeba uznání
- neschopnost přijmout pochvalu
- dítě nemá potřebu kontaktu s rodiči

- sebepoškozování

Jednotlivé dopady psychického týrání jsou různé, v závislosti na charakteru týrání, jeho délce, podílu rodičů, intenzitě násilí a v neposlední řadě i na věku a osobnosti dítěte. Děti reagují na citové týrání stažením, stávají se ustrašenými a úzkostnými. Velmi snadno se rozpláčou. Jejich sebedůvěra a sebehodnocení je velmi nízké. Velmi snadno se předem vzdávají, obtížně se prosazují, ale i sdělují svá přání, požadavky, názory. Jiné děti naopak reagují spíše agresivně, razantně prosazují své. Leckdy jsou jejich projevy vlastně nápodobou chování dospělých.

Také jsou u těchto dětí nápadně časté poruchy chování – útky z domova, záškoláctví, lhaní. Velmi časté jsou i psychosomatické obtíže – bolesti hlavy, břicha, ekzémy na kůži, zvýšená teplota.

5.3 Zneužívání dítěte

Další formou syndromu CAN je sexuální zneužívání. Jedná se o ubližování dítěti, nejčastěji jeho rodiči nebo osobami, které jej mají v péči. V některých případech může mít fatální následky - smrt. V České republice je pro sexuální chování stanovena hranice věku 15 let.

Sexuální zneužívání může být buď kontaktní, nebo bezkontaktní.

- **Sexuální zneužívání bezdotykové** – exhibice před dítětem, vystavení dítěte pornografickým videonahrávkám nebo časopisům, nucení dítěte vysvlékat se a jeho fotografování, obscénní telefonáty.
- **Sexuální zneužívání dotykové** – sexuální hry, ohmatávání a manipulace v oblasti erotogenních zón (genitálie, prsa, anální otvor), pohlavní zneužití, znásilnění, orální sex, anální sex, incest.

O pohlavní zneužívání se jedná tehdy, pokud je zneužívající osoba starší a podstatně vyzrálejší než dítě a využívá svého nadřazeného postavení nebo jedná pod pohrůzkou použití síly. Z pohledu trestního práva může být jako sexuální neboli pohlavní zneužívání považován také pohlavní styk s osobou, mladší patnácti let, i kdyby k němu došlo dobrovolně. (Špeciánová, 2007)

5.4 Zvláštní formy CAN – syndromu

- **Systémové týrání (sekundární viktimizace)** – je forma týrání, která je zapříčiněna systémem, který byl založen pro pomoc a ochranu dětí a jejich rodin. Dítě je poškozováno, místo toho, aby bylo chráněno. Jedná se například o upření práva na informace, práva být vyslyšen, neoprávněné odloučení od rodičů, nadbytečný styk se soudním systémem, postupování nešetrných a zbytečných lékařských vyšetření, úzkost v souvislosti se soudním systémem, zanedbaná péče ve školách, ústavních zařízeních.
- **Organizované zneužívání dětí** – jde o zneužívání dítěte několika pachateli, kteří spolu spolupracují. Z pachatelů nikdo, nebo většina nepatří do rodiny oběti. Může se jednat například o dětskou prostituci.
- **Rituální zneužívání** – fyzické, psychické, sexuální ubližování dítěti spojené s opakovanými aktivitami, jejichž účelem je spojit toto zneužívání s náboženským kontextem.
- **Sexuální turismus** – jev, kdy cizinci přijíždějí do jiné země za účelem sexuálního uspokojení s dítětem.
- **Münchhausenův syndrom** – rodiče si vymýšlejí nebo zveličují problémy dětí, pro které jsou tyto děti dále vyšetřované a léčené. (Pešová, Šamalík, 2006)

5.5 Následky syndromu CAN

Pokud jsou děti vystaveny jakékoliv formě syndromu CAN, je samozřejmé, že si ponесou celoživotní následky. Může se jednat o fyzické následky, které jsou zjevné a časem se i zahojí (modřiny, zlomeniny atd.), nebo o následky psychické, které mají daleko horší dopady na dítě. V některých případech nemusí dojít k odhalení špatného zacházení s dítětem a může dojít až k sebevražednému jednání. Míra intenzity následků se odvíjí od toho, jaké formě násilí bylo dítě vystaveno, v jakém rozsahu a jak dlouho bylo tomuto vystaveno. U fyzických následků je jejich prokazatelnost relativně snadná oproti následkům psychickým, u kterých je nutné provést podrobné psychiatrické vyšetření. Mezi psychické následky patří psychická deprivace, posttraumatická stresová porucha a předávání návyků a norem v rámci trans generačního přenosu. (Dunkovský, Dytrych, Matějček, 1995)

5.5.1 Psychická deprivace

„Deprivace je psychický stav, vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k uspokojení některé jeho základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu“

Toto strádání má na vývoj dítěte a na utváření jeho osobnosti výrazně negativní vliv. Je to především opožďování duševního vývoje, hlavně řeči, chudý citový rozvoj až citová otupělost, různé abnormality až závady v chování, obtíže v sociálním zapojení. Uspokojování psychických potřeb dítěte je stejně důležité jako uspokojování potřeb tělesných. Dítě, které je odňato ze své extrémně špatné původní rodiny, bývá často i tělesně zanedbané. Psychická deprivace znamená dlouhodobý nedostatek uspokojení potřeby lásky, vřelého vztahu a dostatečného přísunu podnětů z prostředí. Jedná se o psychický stav, který je založený na osobitém, individuálním zpracování podnětového ochuzení, k němuž dospělo dítě v depriváční situaci. Následkem této deprivace je takzvané depriváční poškození. Pro toto poškození je typické chování s charakteristickými známkami, které je způsobeno psychickým stavem deprivace.

Následky psychické deprivace:

- **typ útlumový, hypoaktivní, regresivní**
- **typ sociální hyperaktivity**
- **typ poměrně dobře přizpůsobivý**
- **typ sociální provokace**
- **typ náhradního uspokojení citových potřeb**

Následky citové deprivace se mohou projevit v různých oblastech života dítěte:

Rozumové schopnosti: Rozumové schopnosti deprivovaných dětí nemusí být závažněji postiženy, ale nejsou dostatečně stimulovány. Lze u nich pozorovat nápadnou neschopnost učit se ze zkušenosti. Působí zde nepřímo i emoční deprivace, nedostatečné ocenění dětských projevů od samého počátku vývoje. Dítěti chybí důvod, proč se snažit. Chybí mu citově pozitivní zpětná vazba, která dává jakémukoliv výkonu smysl. Typickým způsobem je změněno citové prožívání a vztahy k okolnímu světu, zejména k lidem. Citově deprivované děti bývají emočně ploché, nedůvěřivé a agresivní.

Socializace: Citově deprivované děti mívají primitivní a povrchní vztahy k lidem. Jejich chování je typické infantilním stereotypem, který lze interpretovat jako výraz bezradnosti. Z nedostatku pozitivní emoční zkušenosti vyplývá celková nejistota. Vztahy k lidem ovlivňují sebepojetí dítěte. Dítě zcela přirozeně přejímá názor nejbližších osob, a jestliže tito lidé hodnotí dítě negativně, nemá pro ně žádný význam, narušuje se i jeho sebehodnocení. Výsledkem této zkušenosti je nejistota, nedůvěra a zvýšená potřeba ochrany. V sebehodnocení citově deprivovaných dětí se objevují dva extrémy, nerealistické vytahování a výrazné sebedoceňování. Nízké sebehodnocení se projevuje malou sebedůvěrou a nízkou sebeúctou, které vedou k obranným reakcím. Jednou z nich je vazba na silnější bytost, na vůdce, a příslušnost k sociální skupině, která jeho sebevědomí podpoří. Neuspokojení v oblasti základní citové potřeby mění postoj k realitě. (Langmajer, Matějček, 2011)

5.5.2 Posttraumatická stresová porucha

Posttraumatická stresová porucha (z anglického posttraumatic stress disorder), jak napovídá sám název se rozvíjí po určité závažné, traumatické události. V podstatě je to cokoliv, co dotyčný jedinec vyhodnotí jako extrémně negativní a závažné. Vzniká u třetiny osob, které byly součástí nějaké takové události. Na rozdíl od akutní reakce na stres, která se rozvíjí bezprostředně po dění, trvá u této poruchy doba klidu relativně dlouho, kolem půlroku, individuálně může být méně, či více. Teprve po této době se projeví příznaky posttraumatu.

Příznaky posttraumatické stresové poruchy:

- vracejí se vzpomínky na prožité trauma, tyto vzpomínky jsou neodbytné, často velmi dramatické
- vyhýbání se všemu co jim trauma připomíná
- děsivé sny, často se vzpomínkami na daný děj, může následovat obava z usnutí a poruchy spánku
- vyhýbavé chování – dítě odmítá vycházet ven, do školy, setkávat se s vrstevníky, či ostatními lidmi
- vymizení radosti, podrážděnost, agrese, nezáměr
- nový strach, který nemusí být spojen s traumatickou událostí (strach ze tmy, obava jít na záchod)

(Peterková, Michaela. Posttraumatická stresová porucha. Psychoweb [online]. [cit.2021-03-18])

6 Právní úprava ČR

„Proto jsou zákony dány, aby silnější nemohl všechno“

Publius Ovidius Naso

Některé rodiny se často dlouhodobě ocitají v situacích, jako je například existenční nejistota, strach ze ztráty bydlení, nestabilní a nejisté vztahy. Rodiče pak nejsou schopni soustředit se na dítě a jeho potřeby. Důsledkem těchto situací bývá neprospívání dítěte v rodině.

Obětem domácího násilí není stále věnována potřebná pozornost, nicméně pozitivním faktem je, že se tato situace důsledkem větší informovanosti a stále větším zájmem o tuto problematiku zlepšuje. Obecně pomoc obětem domácího násilí stát zajišťuje prostřednictvím legislativy a na jejím základě zajištěním dostupnosti rozličných forem psychologické, sociální, i právní pomoci. Pomoc je poskytována mezioborovou spoluprací Policie ČR, státního zastupitelství, soudů, Orgánů sociálně-právní ochrany dětí, zdravotnických, školských institucí a neziskových státních organizací. (Grivna, Scheinost, Zoubková, 2015)

6.1 Zákony týkající se násilí na dětech

Povinnost státu chránit děti před všemi formami syndromu CAN vyplývá pro ČR z řady ústavních i mezinárodních právních norem. Nejvýznamnějším mezinárodním dokumentem, který se zabývá násilím na dětech je Úmluva o právech dítěte.

- **Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte** – základní práva dětí stanoví mezinárodní Úmluva o právech dítěte, přijatá dne 20. 11. 1989 v New Yorku. U nás vstoupila v platnost dne 6. 2. 1001. Je pro nás závazná a má vyšší právní sílu než naše vnitrostátní zákony. Týrání se týká především článek 19 odst.1.

Z obecných ustanovení je to pak článek č. 3 odst. 1,2 a preambule v níž se mimo jiné uvádí, že „*v zájmu plného a harmonického rozvoje osobnosti musí dítě vyrůstat v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění*“

Článek 19 odst. 1

1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoliv tělesným, nebo duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoliv osob starajících se o dítě.

Článek 3 odst. 1,2

1. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů, zákonných zástupců nebo jiných jednotlivců právně za něho odpovědných, a činí pro to všechna potřebná zákonodárná a právní opatření.

Ochrana dítěte proti všem formám násilí a předcházení těmto jevům je zakotveno i v mnoha zákonech ČR:

- **Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod** – zde jsou tři nejdůležitější ustanovení, článek č. 1 stanovuje, že „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech*“, článek č. 6, který garantuje „*právo na život*“, kdy „*Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*“ Dalším důležitým článkem je článek č. 7, kdy „*Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.*“ Každý člověk by tato ustanovení měl dodržovat, bohužel se však mezi námi najdou i tací, kterým jsou určité předpisy a zákony lhostejné.
- **Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník** – trestní zákoník napomohl zvýšit ochranu obětí trestních činů a vytvořil komplexní systém ochrany obětí domácího násilí.

§ 198 – Týrání svěřené osoby - skutková podstata týrání svěřené osoby pamatuje právě na ochranu dětí vystavených domácímu násilí. Ochrana se zde ovšem nevztahuje pouze na děti, má mnohem širší záběr, a zahrnuje také zletilé osoby, které jsou pro nemoc, stáří, invaliditu nebo mentální retardaci odkázány na péči jiných. Jedná se o trestný čin, který spočívá v týrání osoby svěřené do péče či výchovy. Pachatelem může být pouze osoba, která vykonává ve vztahu k týrané osobě péči nebo výchovu.

§ 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí - pachatelem trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí může být jen ten, kdo s týranou osobou žije ve společném obydlí. Mohou to tedy být nejen příbuzní či jiné osoby blízké, ale i jiné osoby, jejichž vztah k týranému je založen jen spolužitím ve společném obydlí „*Za týrání trestní právo považuje úmyslné zlé nakládání s blízkou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškození, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání, zneužívání, vyhrožování, ...).*“

§ 140 – Vražda – „*Kdo jinému úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na 10 až 18 let. Kdo jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, bude potrestán odnětím svobody na 12 až 20 let.*“ Pachatel, který spáchá takovýto čin zvlášť surovým, či trýznivým způsobem, na dítěti mladším 15 let, nebo opakovaně, hrozí mu odnětí svobody na 15-20 let nebo výjimečný trest. Privilegovaná skutková podstata k trestnému činu vraždy se nazývá zabití. Jedná se o případy úmyslného usmrcení v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku, či jiného omluvitelného hnutí mysli.

§ 145 - Těžké ublížení na zdraví – „*Těžké ublížení na zdraví spočívá ve způsobení těžké újmy na zdraví, což je vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, které odpovídá některému z případů.*“

§ 146 - Ublížení na zdraví – „*Ublížení na zdraví znamená způsobení takové poruchy normálních tělesných nebo duševních funkcí, která znesnadňuje, nikoliv jen krátkou dobu, poškozenému obvyklý způsob jeho života a vyžaduje lékařské ošetření.*“

§ 185 – Znásilnění - vynucení pohlavního styku či jiných sexuálních aktivit násilím nebo pod pohrůžkou. Znásilnění řadíme mezi nejzávažnější trestní čin v oblasti sexuální kriminality. Pachatelé jsou především motivováni potřebou uspokojení sexuálního pudu. Přistupují k tomu i další motivy, jako je zloba, msta, nebo potřeba se ujistit o vlastní moci. (Svatoš, 2012)

§ 187 – Pohlavní zneužití - toto ustanovení má chránit nezletilé, tedy děti do 15 let před negativními důsledky předčasných sexuálních aktivit. Zákon v tomto případě mluví o absolutní sexuální nedotknutelnosti, bez ohledu na to, zda k pohlavnímu zneužití došlo se souhlasem poškozeného. „*Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo ji jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody...*“

§ 193 – Zneužití dítěte k výrobě pornografie – „*Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede nebo zneužije dítě k výrobě pornografického díla nebo kořistí z účasti dítěte na takovém pornografickém díle, bude potrestán odnětím svobody...*“

- **Zákon č. 273/2008 Sb., Zákon o Policii ČR** - „*Policie slouží veřejnosti, jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony.*“ Úloha Policie České republiky v případě zjištění domácího násilí, které je páchané na dětech je velmi důležitá. V případech, kdy je při vyšetřování domácího násilí zjištěna přítomnost dítěte, které je buď přímou obětí násilí, nebo je jeho svědkem, je policie povinna přistupovat k této oběti se zvláštní obezřetností, a to zejména ve vztahu k jeho věku a psychickému vztahu. O tom, že je dítě ve formě přímé či nepřímé, ohroženo domácím násilím, má povinnost neprodleně vyrozumět Orgán sociálně právní ochrany dětí, který dále činí kroky k zajištění jeho bezpečnosti a nejdůležitějších potřeb. To vše se děje na základě spolupráce s dalšími subjekty, tedy soudy, orgány sociálně právní ochrany dětí a intervenčními centry.
- **Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník** – „*Spáchal-li rodič proti svému dítěti úmyslný trestný čin, nebo použil-li rodič své dítě, které není trestně odpovědné, ke spáchání trestného činu, nebo spáchal-li trestný čin jako spolupachatel, návodce, pomocník či organizátor trestného činu spáchaného jeho dítětem, soud zvlášť posoudí, nejsou-li to důvody pro zbavení rodiče jeho rodičovské odpovědnosti“ (§871), „Ocitne-li se dítě ve stavu nedostatku řádné péče bez*

ohledu na to, zda tu je či není osoba, která má právo o ně pečovat, anebo je-li život dítěte, jeho normální nebo jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo byli narušeni, soud upraví předběžně poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu“ (§ 924)

(Zákony pro lidi [online]. c2010-2021 [cit. 2021-03-16])

- **Zákon č. 135/2006 Sb., Zákon na ochranu před domácím násilím** – tento zákon představuje významný krok, co se týče ochrany obětí domácího násilí. Významnou roli zde hraje Policie ČR, intervenční centra a soudy, ale také instituce jako je Orgán sociálně – právní ochrany dětí. Tato legislativní úprava stojí na třech pilířích, které mají oběti domácího násilí pomoci její situaci komplexně a dlouhodobě řešit. Prvním z nich je zastavení aktuálního násilí v rodině, či společném obydlí formou vykázání násilné osoby. Státní policie je oprávněna násilnou osobu vykázat na dobu deseti dnů a je povinna informovat do 24 hodin od vstupu do obydlí příslušné intervenční centrum. Existence intervenčních center představuje druhý pilíř, tyto centra poskytují obětem násilí sociální služby, které jsou specifikované zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Třetím pilířem jsou soudy, které jsou oprávněni zakázat násilné oběti kontakt s osobou ohroženou na dobu nutnou k řešení ve věci samotné. Soud může také stanovit předběžné opatření. Domácí násilí je jev, který má dopad na celou společnost, proto je velmi důležitá spolupráce všech zainteresovaných institucí, jejichž cílem je pomoci obětem domácího násilí. (Úlehlová a kol., 2009)
- **Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně právní ochraně dětí**

„Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Je upravena zejména zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.“ (Špeciánová, 2007, str. 10)

Mezi státní organizace patří různé úřady. Ty jsou zřizovány státem. Nejdůležitější institucí zabývající se týranými dětmi, je Orgán sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, kdy není rodina schopna zajistit blaho a ochranu dítěte, je nutné, aby toto blaho a ochranu zajistil stát a společnost. Sociálně právní ochranou dětí se rozumí ochrana práva

dítěte na zdravý vývoj, řádnou výchovu a ochranu svých oprávněných zájmů. Sociálně právní ochranou dětí se však také rozumí:

- předcházení vzniku ohrožení dítěte nebo narušení jeho zdravého vývoje
- působení k obnovení narušených funkcí rodiny.

Cílem sociálně právní ochrany je blaho dítěte. Tuto ochranu zajišťují příslušné orgány a obce. Jejich úkolem je zejména zjišťovat případy ohroženého nebo narušeného vývoje nebo výchovy dětí. Jsou povinny činit opatření k odstranění jejich příčin a důsledků. Zejména opatření vztahující se k ochraně dětí před tělesným nebo duševním násilím a zanedbáváním. Sociálně právní ochranu dětí zajišťují příslušné orgány a obce. Jejich úkolem je zejména zjišťovat případy ohroženého nebo narušeného vývoje nebo výchovy dětí. Jsou povinny činit opatření k odstranění jejich příčin a důsledků. Zejména opatření vztahující se k ochraně dětí před fyzickým nebo psychickým násilím a zanedbáváním.

Povinnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí zapojit se do řešení případů domácího násilí vyplývá ze skutečnosti, že v naprosté většině případů se domácí násilí vyskytuje v rodinách s nezletilými dětmi. Ať už se jedná o děti, které se statnou přímou, či nepřímou obětí domácího násilí, všechny spadají do okruhu ohrožených dětí, na které se sociálně-právní ochrana dětí zaměřuje.

Nejdůležitějším bodem je povinnost ohrožené děti vyhledávat a vést je ve své evidenci. Údaje o dětech ohrožených domácím násilím lze zjistit takto:

- z vlastní činnosti
- na základě upozornění fyzické osoby
- na základě žádosti dítěte o poskytnutí pomoci
- na základě žádosti rodiče dítěte o poskytnutí pomoci
- na základě upozornění jiných subjektů (lékař, škola, školka)

V neposlední řadě je nutné zmínit také ze zákona vyplývající oznamovací povinnost každého občana České republiky v případě, když se dozví, že dochází k porušování práva dítěte týráním, zneužíváním nebo zanedbáváním. Kdo takovýto čin bezodkladně neoznámí, dopouští se trestného činu sám, a to konkrétně neoznámení trestného činu dle § 368 Trestního zákoníku č. 40/2009 Sb.

V případě nutnosti jsou pracovníci sociálně-právní ochrany povinni navštívit dítě v prostředí, kde žije a zjistit, zda je o něj řádně pečováno. V případě nutnosti mohou být přijata tato opatření:

- napomenutí dítěte, rodiče, nebo osoby, která narušuje jeho řádnou výchovu (zanedbání povinné školní docházky, zanedbání povinných lékařských prohlídek)
- dohled nad dítětem
- omezení, která mají zabránit škodlivému působení negativních vlivů na dítě (Špeciánová, 2007)

6.2 Právo dítěte požádat o pomoc

Každé dítě má právo zažádat orgány sociálně – právní ochrany dětí a další subjekty o pomoc při ochraně svého života a svých práv. Tyto subjekty jsou povinni poskytnout odpovídající pomoc danému dítěti. Dítě má právo požádat o pomoc i bez souhlasu rodičů či jiných osob odpovědných za jeho výchovu. Dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory má právo tyto názory svobodně vyjadřovat. Těmto vyjádřením by se měla věnovat náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. (Špeciánová, 2007)

„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový, či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.“

Typy zařízení ústavní výchovy:

- **Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc**
- **Dětský domov**
- **Dětský domov se školou**
- **Diagnostický ústav**

- **Výchovný ústav**

(Zákony pro lidi [online]. c2010-2021 [cit. 2021-03-16])

6.3 Předběžné opatření

Předběžné opatření je nejčastěji vydáváno ve věcech nezletilých dětí či domácího násilí a jeho úkolem je dočasné řešení situace.

Obecně lze konstatovat, že využití tohoto institutu je využito ve chvíli, kdy se dítě nachází v mimořádně závažné situaci a kdy musí být v zájmu dítěte jednáno co nejrychleji. Důvodem nemůže být pouhá skutečnost, že umístění dítěte do jiného prostředí by bylo vhodnější pro jeho výchovu.

O nařízení předběžného opatření rozhoduje předseda senátu příslušného okresního soudu. Forma rozhodnutí je v tomto případě usnesení, pokud zákonná úprava nestanoví jinak. Pro vydání takového usnesení je zákonem stanovena horní hranice lhůty, ve které může soud rozhodnutí vydat. Soud musí rozhodnout bezodkladně, nejpozději však do 24 hodin od podání návrhu.

U dětí je k předběžnému opatření přistoupeno v případech, kdy je vážně ohrožen vývoj či dokonce život dítěte, tedy například při podezření na násilí nebo zanedbání péče. Předběžné opatření může být vydáno i proti vůli zúčastněných osob. Dítě je během této doby umístěno v sociálním zařízení, případně pobývá u soudem určené osoby. Ve věcech předběžného opatření okresní soud často spolupracuje i s Orgánem sociálně-právní ochrany dětí a Policií ČR. Předběžné opatření ve věcech domácího násilí lze uložit na návrh osoby, u níž je ze strany jiné osoby obývající společnou domácnost ohroženo zdraví, život nebo lidská důstojnost. O opatření zde rozhoduje okresní soud, který může uložit například vykázaní z bydlení nebo zákaz kontaktování oběti domácího násilí. (Krausová, Novotná 2006)

6.4 Prevence

Mnohem lepší je problémům předcházet, než je pak složitě řešit. Samotnému násilí je však velmi těžké předcházet, protože většinou probíhá skrytě za zavřenými dveřmi.

Cílem prevence je předejít samotnému domácímu násilí, dále pak následné traumatizaci dítěte, zabránit jejímu pokračování a v neposlední řadě zabránit v rozvoji dlouhodobých zdravotních, psychologických a sociálních následků na zdraví dítěte. Prevenci můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciální. Všechny tyto prevence se vzájemně prolínají.

Účelem primární prevence je zabránit násilí, a to buď odstraněním příčin, nebo vytvořením takových podmínek, aby se nemohlo násilí rozvinout. Jedná se o osvětu, vzdělávání, změnu postojů občanů, dětí, odborníků. Tato prevence by měla být zaměřena na minimalizaci samotného vzniku domácího násilí. Nejúčinnějším opatřením je pečlivý a uvážlivý výběr partnera pro život, budování dobrého rodinného zázemí, informovanost o tom, co lze považovat za standartní a co již není možno tolerovat. Dále se jedná o budování sebedůvěry, sebeúcty, výchovu k toleranci.

Sekundární prevence by měla být zaměřena především na včasné rozpoznání problémů s cílem zabránit zhoršení situace a zamezení dalších negativních důsledků.

Terciální prevence se snaží zmírnit dopady násilného jednání a je zaměřena na zmírnění nebo odstranění následků domácího násilí na dětech. Její snahou je děti zasažené domácím násilím vrátit zpět do harmonického života a reintegrace do společnosti. (Ševčík, Špatenková, 2011)

6.4.1 Sociální prevence

Sociální prevence vznikla ve 30. – 40. letech 20. století. První preventivní programy se zaměřovaly především na ohroženou mládež. Cílem byla mládež, která pocházela z problémových rodin, nebo z rodin, které měli více dětí, trpěly materiální chudobou, nemocemi, či užívali alkohol a drogy. Tato prevence se orientuje na

potencionálního pachatele, působí na sociální integraci jedince a jeho začlenění do společnosti.

Objekty sociální prevence:

- **Rodina** – prevence v rodině má primární význam, snaží se ovlivňovat faktory, které ohrožují základní funkce rodiny.
- **Škola** – ve škole dohlíží na prevenci metodik prevence, který se snaží minimalizovat rizikové faktory ve školním prostředí.
- **Volnočasová oblast** – děti a mládež navštěvují volnočasové aktivity, proto nemají čas na páchaní trestné činnosti.
- **Oblast bydliště** – ve městech dochází k většímu riziku páchaní trestné činnosti než na vesnicích.
- **Zaměstnanost** – zajišťuje a vytváří ekonomickou nezávislost.

6.4.2 Situační prevence

Situační prevence se rozvinula v 60. – 70. letech 20. století. Zaměřuje se na samotný trestný čin a na kriminogenní situace. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické obrany se snaží kriminogenní podmínky eliminovat. Situační prevence je velmi efektivní a účelná. Odpovědnost za opatření nesou především občané, obce a Policie ČR.

Opatřeními jsou: odstraňování kriminogenních situací (zámky, vysoké ploty, alarmy), omezování příležitostí k páchaní trestné činnosti (nenechávat cenné věci v autě, výrobní čísla, repliky na výstavách), zvyšování rizika dopadení pachatele (pracovníci ostrahy, policie ČR).

6.4.3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence vychází z konceptů bezpečného chování a jejím cílem je předcházení trestné činnosti za aktivní účasti potencionálních obětí.

Jedná se o pomoc obětem trestných činů, která je založena na bezpečném chování diferencovaného na různé kriminální situace a na psychickou připravenost ohrožených

osob. Sleduje, aby se člověk nestal obětí trestného činu. Jde o skupinové nebo individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Může se jednat o kurzy sebeobrany, první pomoci, či další aktivity jejichž účelem je informovat občany o kriminalitě a nebezpečí s ní spojeném.

Viktimologická prevence se orientuje na osoby s vysokou mírou viktimnosti:

- **Důchodci** – jak nemají vpouštět cizí lidi do svého obydlí, jak mají bezpečně přenášet důchod z pošty do svého místa bydliště, jak nechodit sami na odlehlá místa.
- **Děti** – jak se chovat jsou-li jim nabízeny drogy, když jsou osloveny neznámou osobou, když jim nabízí dárky, odvoz autem, jak se chovat, když se ztratí v přírodě, ve městě.
- **Dívky a ženy** – jakým místům se vyvarovat po setmění, způsob oblékání, jak reagovat při pokusu o znásilnění.

Jedná se o formu osvětové činnosti, která má oslovit co největší okruh osob a tím přispět k eliminaci kriminogenních situací. Využívá metody sociální i situační prevence, a to podle míry ohrožení. (Svatoš, 2014)

7 Metodika práce

7.1 Postup práce a použité metody

Pro svůj výzkum jsem použil kvalitativní metodu kazuistiku, která obsahuje analýzu osobní a rodinné analýzy, psychologické a speciálně pedagogické zprávy dítěte, individuální plány rozvoje osobnosti, znalecké posudky, soudní spisy, záznamy o rodině. Všechny použité dokumenty jsou důvěrné a byly poskytnuty pro účely vypracování této bakalářské práce.

Pro zpracování kazuistik jsem si vybral čtyři sourozence ze sedmičlenné sourozenecké skupiny. Pomocí kazuistik bych chtěl zmapovat situaci v této rodině, následně pobyt v Dětském domově a nakonec jejich život a následky domácího násilí na jejich dalším vývoji po jejich odchodu z dětského domova.

Další metodou, kterou jsem použil v této práci je polostrukturovaný rozhovor. Rozhovory jsem vedl přímo v zařízení dětského domova, kde jsem prováděl výzkum. Výhodou byla možnost okamžitého zápisu získaných informací a příležitost více o tématu diskutovat. Veškeré zmíněné odpovědi jsou uvedeny v přesném znění. Pro rozhovor jsem si vybral odborné pracovníky daného zařízení, kteří pracují s dětmi, děti, které si prožily domácí násilí a matku dětí, která je zmiňována v kazuistikách. Při rozhovoru s dětmi používám tikání, vzhledem k tomu, že se s nimi kamarádím již od jejich příjezdu do dětského domova.

7.2 Kazuistika

Pojem kazuistika (latinsky casus – případ) je známý již od antických počátků naší kultury. Zaujímá zvláštní postavení mezi metodami. Je nepostradatelná především v psychologii, sociální práci, sociální pedagogice, speciální pedagogice, medicíně a právu. Kazuistika analyzuje a popisuje případy, jak atypické, výjimečné, hraniční, unikátní, tak i zcela typické s charakteristickými rysy. U kazuistiky neboli případové studie jde o analýzu a popis jednotlivého případu (jedince), a to na základě diagnostických údajů a závěrů, které vyústí v diagnózu a adekvátní navrhovaná opatření, popřípadě v prognóze dalšího vývoje. Cílem kazuistiky je optimalizace rozvoje osobnosti popisovaného případu.

Kazuistika spočívá ve studiu všech dostupných materiálů, zhodnocení a vyvození závěrů. Důležité jsou v této souvislosti hlavně údaje o neuropsychickém vývoji v raném dětství, o prodělaných chorobách, operacích, úrazech, informace o prostředí, kde jedinec vyrůstal. Získané informace se posuzují z hlediska vývoje, podnětnosti prostředí, psychosociálního narušení, traumat, překonaných chorob, dědičných faktorů, jiných determinant vývoje. Kazuistika je spíše metodou pomocnou a rozhodně by neměla být jediným podkladem pro stanovení diagnózy.

Anamnéza osobní a rodinná je povinnou součástí kazuistik, protože současný duševní stav jedince lze pochopit jen v rámci jeho rodinného prostředí a širšího sociálního okolí a na základě jeho dosavadního vývoje. (Švingalová, 2004)

7.3 Rozhovor

Další metodou, kterou jsem ve své práci využil je polostrukturovaný rozhovor.

Polostrukturovaný rozhovor (z anglického semistructured interview) je metoda kvalitativního sociologického výzkumu. Stojí mezi dvěma základními druhy rozhovorů strukturovaným a nestrukturovaným. Jedná se vlastně o dialog dvou osob a vyznačuje se tím, že tazatel má předem připravené otázky, jejichž pořadí může měnit dle potřeby. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je především flexibilita, verbální komunikace je snadnější a přirozená, rozhovor může jít do hloubky. Nevýhodou je časová a psychická náročnost, tazatel musí znát téma rozhovoru a musí být schopen aktivně reagovat. (Hendl, 2016)

Všechny rozhovory se konaly v období od 1. ledna do konce února 2021 v prostředí daného zařízení v kanceláři ředitele bez přítomnosti jiné osoby. Otázky jsem rozdělil na otázky pro sociálního pracovníka daného zařízení, matku dětí a děti.

8 Výsledky

8.1 Charakteristika zkoumaného prostředí

Pro svůj výzkum jsem si vybral zařízení Dětský domov rodinného typu v Dubenci.

Dětský domov Husita je nestátní církevní dětský domov zařazený do sítě školských zařízení. Byl otevřen v srpnu 2006 pro jednu rodinnou skupinu v počtu devíti dětí. V roce 2010 byla zvýšena kapacita na 16 dětí. Dětský domov je rozdělen na dvě rodinné skupiny. Každá skupina obývá svoji část domu s vlastním vchodem, kuchyní, obývacím pokojem a třemi pokoji. Dětský domov je situován ve vesnické zástavbě, v běžném trochu větším domě, na první pohled není patrné, že se jedná o dětský domov. Život zde odpovídá způsobu života v běžné rodině. Děti mají v obci své kamarády, vzájemně se navštěvují, hrají si s nimi. Přijímají své návštěvy v domově jako v běžném životě doma.

Děti chodí do škol v Příbrami, Hluboši, Březnici a v Praze, navštěvují zájmové kroužky podle svého individuálního zájmu (step aerobic, volejbal, skaut, hokej, fotbal). Část dětí studuje na sportovně zaměřené škole s častými odpoledními tréninky a víkendovými soutěžemi. O víkendu se děti účastní sportovních, kulturních a turistických akcí, které pořádá jak dětský domov, tak i jiné organizace.

Děti se přiměřeně podílejí na všech pracích, které povoz domova přináší. Účastní se všeho dění v domácnosti včetně vaření, nakupování, uklízení, praní, žehlení, úklidu domu a zahrady. Povinností dětí v dětském domově se neliší od života v běžné rodině.

Rodinné skupiny jsou sestaveny jak věkově, tak pohlavím, vždy je však zachována sourozenecká skupina. Každé skupině bytové jednotky jsou přiděleni stálí tzv. kmenoví vychovatelé, kteří se střídají podle směn.

Od ledna 2015 má dětský domov cvičný byt v Příbrami pro zletilé děti, které se zde učí samostatně hospodařit.

Cílem práce dětského domova je v první řadě vytvořit bezpečné, výchovné prostředí pro děti, které z různých důvodů nemůžou žít ve své biologické rodině. Dětský domov spolupracuje s rodiči formou rodinné terapie, formou společných prázdninových pobytů, konzultací, zapojuje rodiče do různých akcí dětského domova, podporuje výchovné kompetence rodičů. Dětem, kterým nefungují rodinné vazby, hledá domov vhodnou péči, kterou vnímá jako cestu k přeměně v možnou pěstounskou péči.

Dětský domov spolupracuje s OSPOD, Pedagogicko-psychologickou poradnou, Střediskem výchovné péče.

8.2 Popis případových studií

Pro tuto část bakalářské práce jsem si vybral čtyři sourozence ze sedmičlenné sourozenecké skupiny, která byla přivezena do dětského domova v březnu 2010 z diagnostického ústavu. Sourozenci byli ve věku od jednoho roku do 16 let. Na všech těchto sourozencích bylo pácháno, či byly svědky domácího násilí. Násilí bylo pácháno nejen na nich, ale také na jejich matce ze strany otce.

U všech kazuistik se zaměřím na vývoj v rodině, jejich vývoj po umístění do dětského domova a následně se pokusím zmapovat jejich současnou situaci po opuštění dětského domova.

Rodinná anamnéza sourozenecké skupiny:

Sourozenci (16, 14, 12, 9, 5, 2, 1 rok) byli v únoru 2010 převezeni do diagnostického ústavu v Dobřichovicích, poté byli v březnu téhož roku přemístěni do dětského domova rodinného typu v Dubenci, z důvodu domácího násilí ze strany otce, který nezajistil řádnou výchovu dětí a zapříčinil negativní psychický vývoj dětí. Jeho jednání bylo prokázáno jako několikaleté, charakterizované opakovaným bitím, nadávkami a neustálou napjatou atmosférou. Děti byly též svědky domácího násilí páchaného na matce.

V rodině byla také shledána neutěšená sociální situace. Rodina obývala rodinný domek, který patřil rodičům matky, byl zařízen pouze nejnútnejšími věcmi. Rodinný dům měl tři obytné místnosti, jedna sloužila jako kuchyň, kde spal otec, druhá sloužila jako ložnice pro děti a matku, třetí místnost byla skladiště. Děti chodily neupravené, mnohdy i špinavé – matka prala prádlo na valše, jelikož měla strach říct, že mají rozbitou pračku. Rodina byla předlužená, matka si na přání otce vyřizovala úvěry, které rodina použila na nákup uhlí, potravin a elektroniky pro otce. Matka pracovala jako skladnice na směny, často v odpoledních hodinách nebyvala doma, o nejmladší děti se starala nejstarší dcera (14 let), která často suplovala roli matky. Všechny děti měly velké množství povinností, které otec vždy večer kontroloval. Děti se také musely starat o velké množství hospodářských zvířat. Pokud povinnosti nebyly splněny dle požadavků otce, byly děti potrestány nejčastěji bitím a hrubými nadávkami. Nejstarší dva synové se starali o topení a krmení zvířat, nejstarší sestra pečovala o mladší sourozence. Matka odevzdávala manželovi všechny vydělané peníze, které jí on pak přiděloval na nákup jídla. O realitě v rodině matka s nikým nehovořila, protože se styděla. Děti byly trestány bitím, bil je páskem, hadicí, šňůrou na prádlo, nádobím přes hlavu a záda. Dále užíval facky a pěsti do obličeje. Nejvíce byli bití nejstarší syn a dcera. Trestání bylo zcela nepřiměřené. Podobně trestal i jejich matku. Fyzické tresty aplikoval otec na dětech a matce delší dobu, 8-10 let. Nejstarší syn přijal toto chování otce za své a pokud otec nebyl doma zastával jeho roli a pak referoval otcí, jak to doma probíhalo. Za týrání svěřené osoby byl odsouzen k výkonu trestu a u nejstarších dětí zbaven rodičovských práv. V současné době

je již na svobodě. Místo jeho pobytu je neznámé, po propuštění z výkonu trestu nekontaktoval zařízení, matku dětí, ani děti.

Otec vystudoval Střední průmyslovou školu, byl soustavně na mateřské dovolené, nepodílel se na finančním zabezpečení rodiny – pouze příležitostně pracoval jako brigádník. Otec je z typologického hlediska výrazný, vyhraněný osobnostní typ, introvertní a velmi labilní, dominantními charakterovými rysy je úzkostnost, uzavřenost, vnitřní napjatost, podrážděnost, egocentričnost, nedůvěřivost, žárlivost, dramatická vztahovačnost. Je autoritativní, sebestředný, nesnáší odpor, zejména ženský, má zažitý model mužské dominance v rodině. Při frustraci reaguje sprostým nadáváním či fyzickým trestáním. U otce byla zjištěna polymorfní porucha osobnosti. Děti nepřiměřeně trestal a fyzicky zanedbával. Fyzické trestání dětí vnímal jako výchovný prostředek v reakci na dle něj drobné prostředky. Děti trestal bitím, bil je páskem přes hlavu, záda fackami do obličeje. Pokud přišel v noci opilý domů děti vzbudil a nutil je uklízet. Děti trestal i psychicky, musel klečat a přemýšlet o svém prohřešku. Otec řídil rodinu despoticky, po poměrně častém používání alkoholu despoticky trestal členy rodiny fyzicky i psychicky, čímž zapříčinil nepříznivý psychický stav dětí, až nebezpečí rozvoje těžké psychopatologie.

Matka má vystudované odborné učiliště, obor poštovní manipulátka, zajišťovala pravidelný příjem domácnosti, pracovala na směny jako skladnice. Je introvertní, málo sdílí, nevyhledává společnost, v důsledku rodinných vztahů trpí úzkostí, ztratila svou lidskou důstojnost, úctu k sobě, nedokáže přirozeně projevit emoce, je extrémně bojácná, laskavá, dělá vše, aby partnerovi vyhověla a zajistila sobě a dětem klid. Před okolím problémy skrývá. Matka byla v dětství sama týrána, ze strany otce, možná proto je její vztah k dětem spíše lhostejný, tolerovala jednání manžela vůči sobě a dětem. Trpí syndromem týrané ženy, zatajuje, popírá postavení oběti.

Kazuistika č. 1

Osobní anamnéza: chlapec se narodil v roce 1994 v 39 týdnu těhotenství jako první dítě s porodní váhou 3170 g a mírou 50 cm. Fyziologický vývoj lékař uvádí v normě. Věk matky při narození dítěte 19 let, věk otce při narození dítěte 36 let.

Jedná se o sociálně zdatného uzavřenějšího chlapce, byli u něj zjištěny závažnější poruchy chování, asociální tendence. Má mnohá tajemství a obavy, se kterými se nikomu nesvěřuje. Sám o sobě říká, že doopravdy ho nikdo nezná. Výrazně se u něj projevila

polarita citové choulostivosti, která vyjadřuje nejistotu, hledání pomoci a soucitu, shovívavost ke své osobě, dožadování se vztahu k menším dívkám se objevují fixované požadavky úcty a poslušnosti.

Vzhledem k tomu, že chlapec pobýval v rodině nejdéle, podrobil se vztahům, které nastolil jejich otec. Byl však nejvíce psychicky i fyzicky týrán. Chlapec míval modřiny a šrámy. Prožíval úzkost a strach, plakal, měl pocit křivdy a bezmoci. Otce se na jedné straně bojí a na druhé straně má od něj výhody, pro které jeho agresi bagatelizuje a zvyká si na ni. Celkově má k sourozencům a matce kladný vztah, jen nejstarší sestru viní z toho, že je dostala do dětského domova, sám nevidí otce tak agresivního, aby musel někdo z vnějšku zasahovat. Otce má rád, protože jej vychoval a naučil ho štípat dříví. Bití od otce nemá na jeho vztah k němu vliv. Je mu to jedno, dle jeho slov si na modřiny zvykl. Začal se s otcovým vzorem identifikovat a bagatelizovat jeho důsledky.

Školní anamnéza: chlapec před umístěním do dětského domova velmi často měnil školu, poté nastoupil na Střední školu chemickou v Praze. Do školy se připravoval v noci. Výsledky byly spíše slabšího průměru, potřeboval by dospělou pomoc. O studium má zájem, ale dle jeho slov ho učení zatěžuje a nemá ho rád. Chtěl by dochodit školu a věnovat se tomuto oboru.

Vývoj chlapce po umístění do dětského domova: po příchodu do dětského domova chlapec byl komunikativní, snažil se strhávat pozornost na svoji stranu, ze sourozenců komunikuje pouze s mladším bratrem, starší sestru ignoruje, nemá ji prý rád, viní ji z toho, že je v dětském domově. Mladší sestry nevyhledává. Má velmi často depresivní náladu, jsou dny, kdy nechce s nikým mluvit. Jsou dny, kdy nevyjde ze svého pokoje, a to ani na jídlo. Velmi často vychází z pokoje až v noci, kdy se jde najíst. Má problém se školní docházkou, často ani není schopen vstát ráno z postele. Velmi často má pocit křivdy, nechce být v dětském domově, myslí si, že jsou zde bezdůvodně, že vlastně otec nic špatného neudělal. Chlapec je také velmi často vznětlivý, a to hlavně ve vztahu k dívkám. Zpočátku když matka dojížděla za dětmi do dětského domova, tak s ní nechtěl komunikovat, přesto byla pro něj velmi důležitá. Postupnou terapeutickou prací se začaly upravovat poměry k sourozencům, matce, se kterou začal více komunikovat. Stále ale u něj lze pozorovat agresivní chování, pokud nejde vše tak jak by dle jeho představ mělo jít. Stále mluví o otci, čeká až se vrátí z výkonu trestu.

Závěr/Shrnutí: po nabití zletilosti chlapec zůstal v dětském domově na dohodu o prodlouženém pobytu, vzhledem k tomu, že stále studoval. Po nějakém čase ale začal mít absence ve škole, začal užívat návykové látky, byl stále uzavřenější. Vzhledem k tomu, že byl vyloučen ze školy pro absenci, nemohl v dětském domově zůstat. Dětský domov mu pomohl zajistit bydlení v Domu na půl cesty, kde ale nebyl ochoten přizpůsobit se režimu tohoto domova, choval se agresivně k ženskému personálu. Našel si práci. Tam chlapec zpočátku chodil, ale vadilo mu vstávání do práce a nemohl pochopit proč, vyžadují pravidelnou docházku. Našel si dívku, ale vztah mu dlouho nevydržel, vzhledem k jeho agresivnímu chování k ní. Ani další vztah mu nevyšel. S matkou a sourozenci je v kontaktu pouze sporadicky. V současné době se mi ho nepodařilo kontaktovat.

Kazuistika č. 2

Osobní anamnéza: dívka se narodila v roce 1996 v 39. týdnu těhotenství jako druhé dítě s porodní váhou 2980 g a mírou 49 cm. Fyziologický vývoj uvádí lékař v normě. Věk matky při narození dítěte 21 let, věk otce při narození 38 let.

Dívka se v důsledku jednání otce stala neurotizovanou, plachou, cítí se úzkostně, došlo k likvidování její emoční stránky. Došlo k ohrožení jejího psychosociálního vývoje. Jedná se o syndrom týraného dítěte. V nebezpečí se stáhne vždy do sebe. Trpí těžkou poruchou duševního zdraví, má silný smysl pro povinnost, pro péči o ostatní sourozence. Má velmi nízké sebevědomí. Situace v rodině u ní skončila únikovým, vážně míněným záměrem sebevraždy.

Dívka byla též ze strany otce hrubě týrána, po příchodu ze školy se starala o tři nejmenší sourozence, vařila, prala, uklízela. Pokud byl doma po příchodu otce nepořádek, otec ji trestal brzkým vstáváním druhý den a to ve 3, 4 hodiny ráno. Někdy musela pracovat i celou noc. Dívku otec týral i psychicky sprostými nadávkami a urážkami, musela klečat v koutě, ponižoval ji před ostatními sourozenci. Z bití měla neustále modřiny, jednou ji uhodil keramickou miskou do spánku, jindy ji odhodil na okno, až ji tekla krev. Pokud měla modřiny, nechával ji doma, aby to nikdo ve škole nepoznal. Dívka nosila více vrstev oblečení, aby bití tolik nebolelo. Jednou se pokusila sníst i jed na krysy.

Situace v rodině vygradovala, když se dívka svěřila spolužačce ve škole, s tím, že chce spáchat sebevraždu, měla již připravené léky, ta to oznámila ředitelce, a ta se do celé věci vložila, proto otec přehlásil dívku na jinou školu. Otec dívku surově zbil za to, že

žalovala. OSPOD kontaktoval rodinu, udělal zde šetření, ale nic závažného nezjistil, otec byl totiž na jejich návštěvu připraven. Po dalším útoku dívka utekla z domova a kontaktovala OSPOD. Byla odvezena na jeden den do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Poté byl otec vykázán z domu a děti převezeny do Diagnostického ústavu. Poté pak do dětského domova. Matka byla odvezena do azylového domu.

Dívka má velmi nízké sebevědomí, pokud chce něco říct, zadržává se v řeči, bojí se, jak bude dospělý reagovat. Byla na pokraji psychózy. Matku má dívka ráda, ví že ji nemohla před otcem bránit, protože by ji zbil. Všechny sourozence má moc ráda kromě nejstaršího bratra. Otce nenávidí, že se k nim takto choval, už ho nechce nikdy vidět.

Školní anamnéza: dívka navštěvovala základní školu. Ve škole byla velmi snaživá, nechtěla vyprovokovat otce k bití. Vzhledem častým modřinám po těle velmi často střídala základní školu. Velmi často také měla omluvené absence, kdykoliv ji otec zbil nechal ji týden doma, aby nebyly vidět modřiny. Po příchodu do dětského domova nastoupila dívka na základní školu, kde se velmi dobře začlenila, prospěch měla průměrný, do školy se vzorně připravovala.

Vývoj dívky po umístění do dětského domova: po příchodu do dětského domova, byla dívka velmi plachá, až úzkostně pečovala o své mladší sestry, neustále měla potřebu je chránit. Měla velmi nízké sebevědomí, pokud chtěla něco říct zadržávala se v řeči, bála se, jak bude dospělý reagovat. Byla na pokraji psychózy. Matku má dívka ráda, ví že ji nemohla před otcem bránit, protože by ji zbil. Všechny sourozence má moc ráda kromě nejstaršího bratra. Otce nenávidí. Dívka se nažila každému ve všem vyhovět, na svůj věk byla velmi pracovitá. Byla v péči psychologa. S nejstarším bratrem měli velmi špatný vztah, bratr ji nadával, že kvůli ní jsou v dětském domově, popouzel proti ní i dalšího bratra. Na dívce bylo vidět, že neví, co je pohlazení, pochvala. Velmi rychle se však zapojila do chodu domova, do volnočasových aktivit, učila se pečovat sama o sebe. Vzhlede ke své milé a přátelské povaze se brzy zapojila do běžného života v domově, byla čím dál více uvolněnější, úzkostné stavy byly méně časté. Našla si nové kamarády. Dokázala otevřeně mluvit o tom, co prožila. Otce nenávidí, že se k nim takto choval, už ho nechce nikdy vidět.

Závěr/Shrnutí: dívka zůstala v dětském domově do 20 let, úspěšně dostudovala Střední školu sociálně právní, zakončila ji maturitní zkouškou, začala studovat jazyky, udělala si autoškolu. Našla si přítele, i když tvrdí, že nikdy nechce mít žádné děti. Bydlí v bytě po

babičce, který si postupně rekonstruuje, našla si stálou práci, pomáhá matce s výchovou mladších sester, které byly po čase matce vráceny zpět do péče. Usmířila se se svým nejstarším bratrem, i když je jejich vztah nadále chladný, ale je to ona, kdo pomáhá bratrovi, když je na dně. Je v kontaktu se všemi sourozenci, snaží se držet rodinu pohromadě. Stále ale často trpí nočními můrami, kdy má pocit, že viděla otce, že ji otec sleduje. Má velké obavy, že se s ním ještě někdy bude muset vidět. S přítelem budoucnost neplánuje, má strach, aby se neopakovala situace z její rodiny. Do dětského domova jezdí velmi často na návštěvy, dle ní je to její druhý domov, takový, kde ji nikdo nebil a neponižoval.

Kazuistika č. 3

Osobní anamnéza: chlapec se narodil v roce 1998 v 39. týdnu těhotenství s porodní váhou 3420 g a mírou 52 cm. Fyziologický vývoj uvádí lékař v normě. Věk matky při narození dítěte 23 let, věk otce při narození 40 let.

Chlapec si našel v rodině svůj způsob žití, aby se vyhnul trestání. Nejčastěji byl trestán za školu, a to většinou nadávkami, fackami, či páskem přes záda. Měl i psychické tresty, musel klečat či nesměl ven za svými kamarády. Sourozenec má rád, ale aktuálně komunikuje jen s nejstarším sourozencem, od ostatních se distancuje, aby na sebe nevztáhl problémy s otcem. Autority bezmezně uznává. Otce se bojí, fyzické a verbální trestání ho ponižuje. Jednání otce u něho navodilo permanentní úzkost a frustraci, čímž byl narušen jeho harmonický vývoj, strukturaci osobnosti. Jedná se o příznaky syndromu týraného dítěte, avšak jen v mírné formě.

Školní anamnéza: chlapec navštěvoval základní školu, kterou velmi často měnil vzhledem k modřinám po celém těle a strachu otce, aby se neprozradilo násilí v rodině. Má průměrný prospěch, ale do školy se vzorně připravuje. Bojí se otce, že by ho zbil, pokud by přinesl špatnou známku. Po příchodu do dětského domova nastoupil na stejnou školu jako jeho sourozenci, prospěch měl průměrný, byl velmi snaživý v domácí přípravě. Do kolektivu se zapojil bez větších obtíží, začal chodit na volejbalové tréninky. Poté nastoupil na Střední průmyslovou školu obor architekt.

Vývoj chlapce po umístění do dětského domova: chlapec po příchodu do dětského domova komunikoval spíše jen s nejstarším bratrem, kterým se nechal velmi lehce manipulovat. Trpěl častými nočními můrami, nebyl schopen usnout, budil se v noci, celý se třásl. Neustále měl strach, že bude stejný jako jeho otec, i když to nechce. Byl zde

v péči psychologa. Do chodu domova se zapojil bez problémů, neměl problém s autoritami, ochotně nabízel pomoc, též jako jeho sestra byl až úzkostně pořádný. Byl vděčný za to, že má svoji postel, dostatek jídla, možnost vycházek, volnočasových aktivit. Postupem času se upravil i vztah ke své sestře. Vrátit zpět do rodiny k matce se nechce, je rád, že je v klidném bezpečném prostředí.

Závěr/Shrnutí: chlapec zůstal v dětském domově do 19 let, úspěšně ukončil Střední školu maturitní zkouškou, pronajmul si byt nedaleko dětského domova, našel si stálou práci, se všemi sourozenci je v častém kontaktu, nejvíce však se svou nejstarší sestrou, se kterou mají nyní velmi hezký vztah. Také též finančně podporuje svou matku, kterou často navštěvuje, má však výhrady k výchově tří mladších sester, nelíbí se mu, jak se sestry zhoršily v chování a prospěchu ve škole, dává to matce za vinu, říká že měli zůstat v dětském domově, kde by jim bylo dle jeho slov mnohem lépe. Také on má problém navázat stálý vztah, má strach, že bude jako jeho otec a že bude svoji ženu a děti bít. Do dětského domova jezdí na návštěvy, dle jeho slov je to místo, kde konečně našel klid, přijetí a lásku.

Kazuistika č. 4

Osobní anamnéza: chlapec narozený v roce 2001 v 38. týdnu těhotenství jako čtvrté dítě s porodní váhou 4450 g a mírou 54 cm. Fyziologický vývoj lékař uvádí v normě. Věk matky při narození dítěte 26 let, věk otce při narození dítěte – 43 let. Chlapec vlivem disfunkční rodiny s nevhodnými až patologickými výchovnými prvky trpěl syndromem CAN. Byl vystavován dlouhodobě domácímu násilí jako svědek, osobně konfrontován s násilným zacházením a byly na něm uplatňovány nepřiměřené fyzické tresty. Chlapec se snaží plnit úkoly od otce co nejlépe, aby nebyl trestán. Na matku je silně fixován. Vztah k otci má poznamenán strachem, úzkostí. V důsledku týrání trpí stavy napětí, pocity křivdy a lítosti. K sourozencům si vytvořil přátelské vazby. U chlapce se projevila posttraumatická stresová porucha, koktavost a stálý strach. Jednání otce narušilo harmonický vývoj a strukturaci osobnosti dítěte.

Školní anamnéza: Chlapec před umístěním do dětského domova často měnil školu, poslední rok před umístěním do dětského domova byl vzděláván podle programu Montessori, byl hodnocen slovně, dosahoval průměrných výsledků. Ve třídě s klasickým vzdělávacím systémem nastaly problémy výukové i výchovné. Chlapec byl nesoustředěný, měl obtíže ve čtení, psaní, ze školy nosil poznámky, ubližoval

spolužákům. Diagnóza – oslabení centrální nervové soustavy, snížená frustrační tolerance, zvýšená unavitelnost s následnými výkyvy v pozornosti a ve výkonech. Pomalejší psychomotorické tempo, specifická porucha učení ve smyslu středního stupně dyslexie a dysortografie.

Vývoj chlapce po umístění do dětského domova: chlapec se po počáteční adaptaci bez problémů zapojil do chodu domova, dokázal respektovat autoritu a dodržovat nastavené výchovné hranice ze strany vychovatelů dětského domova, s nimiž ochotně spolupracoval. Dlouhodobý vývoj chlapce v nepodnětném prostředí způsobil nerovnoměrný vývoj psychických funkcí. Od počátku pobytu chlapec nadšeně přijímal a učil se pro něho neznámé věci. Zlepšila se jeho koncentrace pozornosti, velký pokrok udělal ve spolupráci s logopedem v nápravě řeči. Diagnostikované poruchy umožnili základní škole sestavit individuální plán, který napomohl, aby nedocházelo k výkyvům ve výkonnosti. Situace se ve škole nejprve stabilizovala, chlapec se zapojil do všech aktivit nabízených školou, byl přijat do třídy se sportovním zaměřením, pravidelně chodil na volejbalové tréninky. V deváté třídě základní školy se chlapec podílel na šikaně spolužáků, za toto dostal sníženou známku z chování. Postupně se začal vyrovnávat se svojí situací. Byl silně fixován na matku, stýskalo se mu, měl potřebu ji často kontaktovat. Jeho tři mladší sestry byly vráceny do péče matky, chlapec za nimi jezdil na návštěvu.

Závěr/Shrnutí: chlapec dochodil základní školu, a řešil se výběr střední školy a místo studia. Dětský domov inicioval návrat i tohoto chlapce do péče matky, což mělo na chlapce velmi pozitivní vliv, vzhledem k fixaci na matku. Chlapec úspěšně dokončil Odborné učiliště, obor skladový manipulát. Při studiu chodil na brigády, aby mohl matce přispět na domácnost, také ji pomáhal s mladšími sestrami. Našel si dívku, se kterou stále chodí, bydlí stále u matky, přispívá jí na bydlení i na jídlo. Do dětského domova jezdí na návštěvy, a i často volá, jak se mu daří.

Na ostatních členech této sourozenecké skupiny i vzhledem k věku domácí násilí páčáno nebylo, ale byli svědky tohoto jevu. Jako malé byly odebrány ze své biologické rodiny, trpěly velkou citovou deprivací, velmi jim chyběla matka. Pozitivní byl zájem matky o děti, zapojila se do služeb psychosociálního centra, které ji poskytlo dočasné ubytování s možností víkendových návštěv dětí. Matka konzultovala s vychovateli školní prospěch dětí, zapojila se do aktivit nabízených dětským domovem, s dětmi se účastnila rodinné terapie. Učila se rodičovským kompetencím, starat se o děti pod vedením pracovníků dětského domova. U nejmladších dětí se začala projevovat velmi silná

psychická deprivace a neurotické obtíže, proto byla matka podněcována ke shánění vlastního bytu, aby mohli děti jezdit za ní na víkendové pobyty či prázdniny. To se podařilo. Vzhledem, že toto fungovalo, začal dětský domov iniciovat návrat tří nejmladších dětí do péče matky. Od konce roku 2018 byli tři nejmladší sourozenci pod dohledem dětského domova a oboru sociálně právní ochrany dětí na zkušebním pobytu doma. V roce 2019 byla zrušena ústavní výchova na tři nejmenší dívky a také na nejmladšího chlapce. Ostatní sourozenci zůstali z vlastního rozhodnutí v péči dětského domova do své zletilosti. Otec byl propuštěn z výkonu trestu, do dnešní doby nikoho z rodiny nekontaktoval.

V tomto roce jsem rodinu kontaktoval, abych zjistil, jak se jim daří, s jakými problémy se potýkají. Druhá nejmladší z dívek je v současnosti v psychiatrické léčebně pro demonstrativní pokus o sebevraždu, má výchovné problémy ve škole, odmítá žít s matkou, sama zažádala o odebrání z rodiny, byla na krátký čas umístěna do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde požádala o návrat do dětského domova v Dubenci, ke kterému má pozitivní vztah.

8.3 Rozhovor se sociálním pracovníkem Dětského domova

Kvůli jakým problémům přijímáte děti do Vašeho dětského domova?

„Děti jsou do našeho zařízení přijímány na základě soudního rozhodnutí. Nejčastěji se jedná o děti, zanedbávané, týrané jak fyzicky, tak i psychicky, dále jednostranné či oboustranné sirotky, děti z nepodnětného prostředí. Většinou se jedná o kombinaci všech těchto forem.“

Jaký je věk dětí, které do Vašeho zařízení přijímáte?

„Dětský domov pečuje o děti od jednoho roku do 18/19 let a pak dále pokud dítě po zletilosti studuje, tak je zde umístěno na základě smlouvy o dobrovolném pobytu, a to do věku 26 let. Měli jsme tu však i umístěné dvě dívky, sestry, které jako nezletilé porodily děti, takže jsme tu měli i novorozené děti, spolu s jejich matkami.“

S jakým typem domácího násilí na dětech se nejvíce setkáváte?

„Setkáváme se všemi druhy násilí na dětech, a to buď v lehčích formách, ale také jsme zde měly děti, které byly týrány zvláště hrubým způsobem, navíc dlouhodobě.“

Jaké následky to na nich zanechává?

„Domácí násilí zanechává na dětech nezvratné následky, týrané děti trpí nedostatkem lásky, mají velmi nízké sebevědomí a sebehodnocení, psychické násilí má negativní vliv na jejich vývoj a chování, trpí úzkostnými stavy, strachem, depresemi, velmi často mají poruchy řeči(zadrhávání), projevuje se u nich citová otupělost. Také jsou u nich časté poruchy chování, sklony k šikaně, agresivitě, záškoláctví, lhaní. U některých jedinců lze pozorovat i nápodobu chování dospělého. Někdy se u dětí začnou projevovat sebepoškozující sklony. U mnohých dětí se po čase začne projevovat citová deprivace a posttraumatická porucha.“

Jak se děti vyrovnávají s tím, že jsou odebrány ze své rodiny?

„Děti k nám často přicházejí ve velmi špatném psychickém stavu, jsou vystrašené nejenom z toho, co se dělo v jejich rodině, ale i z toho, že byly odebrány ze své rodiny, většinou své rodiče omlouvají, nevidí je jako ty špatné, naopak vidí zlo v tom, že musí zůstat v domově.“

Jaká jsou nejčastější témata, problémy, které s dětmi řešíte?

„Snažíme se především, aby se dítě v domově cítilo bezpečně. Každé dítě, které přijde do dětského domova si s sebou nese své individuální problémy, které se snažíme řešit dle jeho potřeb. Využíváme psycholožky, která dochází do dětského domova a řeší s dětmi jejich problémy. Dalo by se říct, že ale nejčastějšími tématy jsou jejich rodiče, děti neustále řeší, kdy přijedou na návštěvu, kdy půjdou zpět domů.“

Mají rodiče zájem kontaktovat své děti v zařízení?

„Rodiny dětí jsou většinou mnohproblémové rodiny, kdy jejich děti z nejrůznějších důvodů byly umístěny do dětského domova. Přesto se nám podaří s rodiči navázat spolupráci a o děti se zajímají, mají možnost si vzájemně telefonovat, část dětí má možnost navštěvovat rodiče či příbuzné o víkendech či prázdninách. Samozřejmě někteří rodiče nejsou aktivní, dětem pouze slibují. S rodinami, které kvůli dětem chtějí upravit

svou životní situaci, se setkáváme pravidelně – jezdí do zařízení, účastní se programů dětského domova, navštěvují rodinnou terapii.“

S jakými organizacemi spolupracujete?

„Spolupracujeme s příslušnými OSPODy dětí a jejich rodin, samozřejmě pro děti, které pocházejí z nepodnětného prostředí, mají výukové i výchovné problémy využíváme odborných pracovišť – Pedagogicko psychologickou poradnu Příbram, Středisko výchovné péče Příbram, logopedické ambulance, odborné lékaře psychiatr, psycholog. Výbornou spolupráci máme s organizacemi, které organizují volnočasové aktivity dětí.“

Co je Vaším cílem při práci s dětmi a jejich rodinami?

„Naším cílem je především prosperita a osobnostní rozvoj dětí, kontakty dětí s rodiči, příbuznými a hostitelskými rodinami. Samozřejmě největší odměnou za naši práci je možnost dítěte vrátit zpět do jeho biologické rodiny. Pokud toto není možné je naším největším cílem zajistit pro děti bezpečné a klidné prostředí.“

Myslíte si, že děti vědí, kam se mají obrátit o pomoc, když je jim ubližováno, nebo když jsou svědky násilí?

„Záleží asi na věku dětí, menší děti o násilí většinou nemluví, berou ho jako nedílnou součást svého života, nic jiného neznají. Starší děti si uvědomují že toto chování není správné, ví že by se mohly svěřit ve škole, na policii, mají možnost internetu tedy i vědí, že existují linky pomoci dětem, ale bojí se o násilí v rodině mluvit z důvodu, že se za to stydí, nebo že se bojí, že za to bude následovat trest.“

8.4 Rozhovor s matkou dětí umístěných v Dětském domově

Co pro Vás znamenalo, že děti byly odebrány z Vaší péče?

„Ani nevím. Manžel říkal, že jsem neschopná, že se o děti neumím postarat, že mi je soud do péče nedá, že děti mají raději jeho, že je dostane do péče on.“

Jak často jste byla s dětmi v kontaktu po jejich odchodu do dětského domova?

„Děti jsem navštěvovala jedenkrát, až třikrát v týdnu, podle toho, jak jsem měla práci. Někdy jsem přijela za nimi na víkend, dovolili mi tam být spolu s dětmi, jsou moc hodní. Mohla jsem jezdit i na pobyty s dětmi, učili mě, jak děti vychovávat, jak o ně pečovat, vlastně až tam jsem se naučila mít je ráda, obejmout je, pohladit je. Když jsem odjížděla brečela jsem, ale to i oni.“

Byla jste v dětství svědkem domácího násilí?

„Byla jsem nejenom svědkem násilí na mé matce, ale také mě otec bil, ale byl to jen slabý odvar, toho, co mě a dětem dělal manžel, ale nic jiného jsem neznala, přišlo mi to normální, že jsem prostě nedělala věci pořádně, nebo že jsem něco rozbila. Brala jsem to tak, že jsem si trest zasloužila.“

Jak vnímaly domácí násilí Vaše děti?

„Nejmladším dětem manžel neubližoval, možná někdy druhé nejmladší dal přes zadek, ale měla plínky nebolelo ji to, třetí dcera dostala, jen když nechtěla dojíst jídlo. Starší děti moc zlobily, neposlouchaly otce, neplnily si povinnosti, proto je manžel vychovával, aby byly pořádnými lidmi, Nejstarší dcera často brečela. Kluci byli spíše vzdorovití. Všichni měli modřiny, ale nemohla jsem nic dělat, kdybych jim pomohla, zbil by mě, nesměla jsem se míchat do výchovy.“

Cítila jste se jako oběť, nebo kdy jste si uvědomila, že jste oběť?

„Nevím, asi ne, brala jsem bití jako samozřejmost, když jsem byla malá zasloužila jsem si to, protože jsem zlobila, a pak s manželem nevím bylo to asi stejné, prostě jsem nesplnila, to, co on chtěl nebo jsem to odflákla.“

Nenapadlo Vás vyhledat pomoc?

„Ne, proč? Modřiny se vždy zahojily a děti si nestěžovaly. Nebyla jsem zvyklá samostatně něco rozhodnou, neuměla jsem to, jak bych si sama s tolika dětmi poradila. Nechtěla jsem tolik dětí, poslední tři děti byly počati nedobrovolně.“

Jaká byla a je spolupráce s OSPOD?

„S OSPOD jsem spolupracovala, i když nebyli tak hodní jako v dětském domově, obviňovali mě z toho, že jsem nezabránila tomu, aby manžel dětem ubližoval. Chodila jsem pravidelně na schůzky každé tři měsíce. Nevěřili mi, že si najdu byt a že budu dobrá máma.“

Byla, či je spolupráce s dětským domovem pro Vás přínosná a proč?

„Jistě, šestnáct let jsem žila ve své rodině jako nejstarší dítě, ne jako matka. Moc mi pomáhalo, jak viděli pracovníci dětského domova moje děti a jak k nim přistupovali. Naučila jsem se od nich mateřskosti a citlivost. Pracovníci domova jsou hodní, dobrosrdeční, klidní, chápaví, nikdy mě neodsuzovali, a hlavně byly a jsou vždy usměvaví. Mohla jsem kdykoliv za dětmi přijet, mohla jsem v zařízení i přespat. Pomohli mi se sháněním bytu a abych dostala děti zpět do péče.“

Jak jste se vyrovnala v současném životě s násilím, které jste prožila?

„Celý život jsem vlastně nic jiného neznala, můj otec mě i moji matku také bil, myslela jsem si, že tak je to normální. Teď už vím, že to bylo vše špatně, prošla jsem psychoterapií, rodinnou terapií, dětem bych už nikdy neublížila, ano občas na ně zakřičím, když zlobí, ale nikdy, nikdy! bych je nebila. Někdy se mi zdá, že to vše prožívám znovu, je to moc zlý sen.“

8.5 Rozhovory s dětmi – obětmi domácího násilí

Dívka z kazuistiky č. 2

Proč jsi přišla do dětského domova?

„Nedalo se to vydržet, už to nešlo. Otec bil bráchy, někdy i malé sestry, když jsem je bránila zmlátil mě, už jsem nechtěla žít, už ne. Vzala jsem si jed na krysy, ale jen mi bylo špatně, tak jsem řekla kámošce ze školy, že mám prášky, že už nechci žít. Ta to řekla ředitelce a ta informovala OSPOD, ale dověděl se to otec, zmlátil mě a přihlásil zase na jinou školu. Nějaká pracovnice z OSPODu přišla k nám domů, ale báli jsme se něco říct. Mě nikdo nevěřil. Už jsem tam nechtěla být, utekla jsem na sociálku a ti mě dovezli do

Klokánku, to byla taková úleva, jen jsem měla strach o bráchy a ségry a o mámu, ale slíbili mi, že je taky odvezou. Pak už to bylo vše rychlé, v Klokánku jsem jen přespala a pak mě a sourozence odvezli do diagnost'áku, tam nám dělali nějaká vyšetření a pak nás odvezli do dětského domova. To už bylo dobrý.“

Jaké to bylo vrůstat ve Vaší rodině?

„Peklo. Bylo to hrozný, neustále jsem měla strach, co je špatně, jakou bude mít náladu, nejhorší to bylo, když odešel do hospody, to pak přišel v noci a vzbudil nás a nutil uklízet, pokud to nebylo dle něj, tak nás zbil. Mámu taky bil, sprostě nám nadával, křičel na nás, ponižoval. Nepřeji to nikomu. Nenávidím ho.“

Svěřila jsi se někomu, s tím že ti otec ubližuje?

„Dlouho ne, bála jsem se, ale začal bít i malé sestry to už jsem nevydržela, už to nešlo, už jsem to dál nechtěla, tak jsem se svěřila spolužačce, bylo to ale těžké, nevěřili mi, až potom. Jednou jsem se svěřila dědovi, mamky tátovi, ale ten mi dal facku.“

Ubližoval otec i někomu jinému než tobě?

„Ano, bil mámu, staršího bráchu hodně moc, ale jemu to snad nevadilo, byl stejný jako on, i další bráchy, malé ségry moc ne, ale když ségra nechtěla dojíst tlusté maso, tak jí nařezal, nebo když malá ségra brečela, tak jí plácnul, ne moc, ale začal by, určitě.“

Co cítíš k otci?

„Nenávidím ho, už ho nechci nikdy vidět.“

Nikdo v tvém okolí nevěděl, co prožíváš, co se u Vás doma děje?

„Věděl to jen děda, ale ten to schvaloval, bylo mu to jedno.“

Mohla jsi se někomu svěřit?

„Bála jsem se moc, kamarádky jsem neměla, protože jsme často měnili školu, když nás zbil a měla jsem modřiny, tak změnil školu, aby to nikdo neviděl. Nestačila jsem se s nikým skamarádit, často jsem chyběla kvůli modřinám.“

Napadlo tě někdy vyhledat pomoc? Pokud ano byla tato pomoc pro tebe přínosem?

„Mockrát, ale měla jsem hrozný strach, o sebe, mámu i sourozence, kdyby to zjistil ublížil by jim, mě by zabil, když už jsem nemohla a nechtěla žít, svěřila jsem se, ale spolužačka to řekla a já dostala, kopl mě do obličeje a já přišla o dva zuby, bylo to hrozné, pak přišli na kontrolu a on dělal, jak je vzorný otec. Věřili jemu, ne mě.“

Co pro tebe znamenal pobyt v dětském domově?

„Domov. Ten nejlepší domov, jaký jsem kdy měla. Tam mi bylo dobře, nikdo na mě nekřičel, nenadával, neponižoval mě, nemusela jsem mít strach. Měla jsem tam své sourozence a viděla jsem, jak jsou šťastní, jak se usmívají, to doma nikdy ne. Najednou jsme mohli ven, za kamarády, jen tak na hřiště, do obchodu. Máma jezdila za námi, mohla tam i přespat, zpátky bych už nikdy nešla.“

Jak jsi se vyrovnala v současném životě s násilím, které jsi prožila?

„Nevím, jestli se s tím jde někdy vyrovnat, je to těžké, je to už lepší, ale mockrát se v noci budím, zdá se mi o něm, že mě najde a pomstí se mi. Bojím se i o nejstaršího brácha, je stejný jako on. Když vidím, jak někdo na někoho křičí, tak se hned rozklepu, je mi z toho zle.“

Chlapec z kazuistiky č. 3

Proč jsi přišel do dětského domova?

„Brácha říkal, že kvůli sestře, že udala tátu, dřív jsem tomu věřil, teď už ne.“

Jaké to bylo vyrůstat ve Vaší rodině?

„Jak kdy, někdy když jsem si nesplnil své povinnosti, tak to bylo hrozný, mlátil mě páskem, fackoval a ponižoval, ale když jsem udělal vše dobře, tak mě nechal být. Raději jsem se ani s nikým nebavil, abych za ně nedostal, jen se starším bráchou, ten to s tátou uměl, táta mu dovolil nás hlídat, a když jsem byl s bráchou zadobře, tak na mě nežaloval a já nebyl bit. Bylo mi líto ostatních a mámy, ale kdybych je bránil, tak bych dostal i já. Mrzí mě to, že jsem byl takový srab.“

Svěřil jsi se někomu, s tím že ti otec ubližuje?

„Nikdy nikomu, ani mě to nenapadlo, když jsem neprovokoval tátu, tak mě nechal být. Někdy mi dal i peníze, za jedničku ve škole.“

Ubližoval otec i někomu jinému než tobě?

„Ano, ale hlavně nejstaršímu bráchovi a ségře, těm dal i pěstí do obličeje, i mámě hodně, jen nejmladší ségry nechal být, na ty řval, často plakaly a jemu to vadilo. Když brečely, zbil ségru, že za to může ona.“

Co cítíš k otci?

„Nic, jen vím, a hrozně se bojím, že budu stejný jako on.“

Nikdo v tvém okolí nevěděl, co prožíváš, co se u Vás doma děje?

„Ne, vlastně děda to věděl, ale tvrdil, že si to zasloužíme, že se neumíme chovat.“

Mohl jsi se někomu svěřit?

„Neměl jsem žádné kamarády, často jsme měnili školu, aby nikdo neviděl modřiny, měl jsem jen staršího bráchu, často jsme mluvili o tátovi, když nás neslyšel, ale neřekli jsme nikomu nic, nechtěli jsme žalovat.“

Napadlo tě někdy vyhledat pomoc? Pokud ano byla tato pomoc pro tebe přínosem?

„To ne, táta říkal, že pokud to někomu řekneme, že bude zle, že si to všichni odskáčeme.“

Co pro tebe znamenal pobyt v dětském domově?

„Když jsem tam přišel měl jsem vztek na ségru, že kvůli ní nejsme doma, ale časem jsem zjistil, že to tam není tak hrozný, najednou jsem mohl ven, měl jsem kamarády ze vsi, hráli jsme fotbal, volejbal, lítali po lese. Nikdo mi tam nenadával, nemusel jsem se bát hrát si se ségrami. Nemusel jsem brzo ráno vstávat a krmit zvířata. Byla to najednou úleva, ten strach, který jsem pořád měl byl najednou pryč. Byl a je to můj domov. Jsem za to vděčný.“

Jak jsi se vyrovnal v současném životě s násilím, které jsi prožil?

„Teď je mi dobře, cítím se fajn, docela se mi daří, mám byt, práci, koupil jsem si auto, abych mohl jezdit za mámou a ségrami, jen mi vadí, jak je máma vychovává, je na ně moc hodná a oni toho zneužívají, zlobí ji a dovolují si na ní, měla by být přísnější. Jen z jednoho mám hrozný strach, že budu jako on, to nechci.“

Chlapec z kazuistiky č. 4

Proč jsi přišel do dětského domova?

„Přijeli pro nás domů, odvezli do diagnostáku, nevěděl jsem proč, tam mi potom řekli, že táta ségru moc zbil, že půjdeme do dětského domova. Nechtěl jsem tam, chtěl jsem být s mámou.“

Jaké to bylo vrůstat ve Vaší rodině?

„Popravdě? Hrozný, měl jsem pořád strach, bil nás pořád, a i za nic, nejvíc bráchu a ségru, pak mámu. Báł jsem se jít spát, přijít ze školy, vždy bylo něco špatně. Pořád ségru ponižoval, řval na ní. Nic mu nedělala. I na mámu byl hnusný, byla hodná a on na ni křičel, že nic neumí, že je k ničemu. Nemohli jsme chodit ven, jen krmit zvířata, nemám je rád.“

Svěřil jsi se někomu, s tím že ti otec ubližuje?

„Ne, báł jsem se. Máma říkala, že to bude dobrý, a ségra vždy řekla, že to udělala ona špatně a on mě pak nezbil, ale zbil jí, to mě mrzelo.“

Ubližoval otec i někomu jinému než tobě?

„Nejvíc mámě, ségře a nejstaršímu bráchovi.“

Co cítíš k otcí?

„Nechci ho už vidět.“

Nikdo v tvém okolí nevěděl, co prožíváš, co se u Vás doma děje?

„Asi ne, možná jen děda, ale ten byl taky zlý.“

Mohl jsi se někomu svěřit?

„Povídali jsme si se ségrou a mámou, mohl asi ve škole, paní učitelka se ptala, proč jsem nebyl ve škole, ale bál jsem se říct, že mě táta bije.“

Napadlo tě někdy vyhledat pomoc? Pokud ano byla tato pomoc pro tebe přínosem?

„Mockrát jsem chtěl, když ubližoval mámě, ale ona mi řekla, že je to naše tajemství, že to nesmím nikde říct, že by nás rozdělili, a že bych ji a sourozence nikdy neviděl.“

Co pro tebe znamenal pobyt v dětském domově?

„Bylo to tu moc fajn, první dny jsem brečel, bál jsem se, že už nikdy neuvidím mámu, ale říkali, že ano. A ona za námi jezdila, i tady spala, to bylo fajn. Jezdili jsme spolu i na hory, a v létě na pobyty. Nikdo tu na mě nekřičel, ani na mámu. Mohl jsem být i se sestrou, měla pokoj hned vedle, když mi bylo smutno a brečel jsem, přišla za mnou. Ale s mámou bych byl raději. Bylo to tam moc fajn, měl jsem kamarády, chodil ven, hrál jsem volejbal to mě moc bavilo, ale byl jsem rád, když jsem mohl jít zpátky k mámě. Do domova volám často, jak se tam mají a taky jsem přijel se ségrami na návštěvu.“

Jak jsi se vyrovnal v současném životě s násilím, které jsi prožil?

„Jsem rád, že mohu pomáhat mámě, je moc hodná, má toho moc, ségry zlobí. Chci, abych nebyl nikdy jako táta. Nechci už o tom mluvit, chci na to zapomenout.“

8.6 Vyhodnocení kazuistik

Analýzou jednotlivých kazuistik je zřejmé, že dysfunkční rodinné prostředí negativně ovlivnilo celkový vývoj dětí a jejich další život. U těchto dětí byl narušen psychosociální vývoj negativním způsobem, byla též narušena strukturace osobnosti. U všech dětí byl narušen emoční vývoj. U nejstarší dcery nastala duševní porucha a sklony k sebevraždě. Nejstarší synové se s chováním otce zidentifikovali. I to, že děti nebyly přímými oběťmi domácího násilí, ale byly jeho svědci, zanechalo to na nich negativní vliv, mají výchovné problémy.

Největším problémem na tomto případě vidím v tom, že jim nejbližší člověk – matka nebyla schopna pomoci, styděla se za to, že je týrána, ani si to vlastně nepřipouštěla, protože sama byla v dětství týrána svým otcem. Sama totiž jiné chování

nezažila, proto mlčky přihlížela a považovala toto jednání za správné, výchovné. I ostatní děti se bály říct, že jim je ubližováno, nenašly odvalu vzepřít se despotickému otci, někteří se dokonce s osobou agresora identifikovali.

Na této rodině je vidět, že domácí násilí se přenáší z generace na generaci, že výchovné modely v rodině si člověk nese do svého budoucího života.

Tato rodina byla vztahově velmi narušená. V klidném, bezpečném prostředí se vztahy mezi sourozenci začaly upravovat. Dětský domov poskytl dětem prostředí, kde začaly děti prospívat a zajišťoval jim soužití s matkou, jakož i duševní ozdravení. Následky týrání si ponесou po celý zbytek života, ať už to bude strach z vlastního selhání, nebo strach navázat plnohodnotný vztah.

8.7 Vyhodnocení rozhovorů

Z uvedených rozhovorů je zřejmé, že dysfunkční rodinné prostředí negativně ovlivnilo celkový vývoj i budoucí život dětí. Mají strach založit si vlastní rodinu, aby náhodou neselhaly. Děti si díky násilí vytvořily úsudek na své budoucí partnerství, díky identifikaci pramenící z chování vlastních rodičů.

Děti sice vědí, alespoň ty starší, kam by se mohly obrátit o pomoc, ale mají strach, že by za to byly potrestány, a že by jim nikdo nevěřil.

Z uvedených rozhovorů vyplývá, že tento dětský domov velmi intenzivně pracuje s biologickými rodinami dětí umístěných ve svém zařízení. I když stabilní a podnětné prostředí může pozitivně změnit osobnostní vývoj dítěte a může nastartovat fungování rodin, které jsou motivovány ke změnám ve svých životech, děti si ponесou následky domácího násilí po celý svůj život. Strach z toho, co si prožily ve své biologické rodině, z vlastního selhání. I když fyzické rány se již dávno zahojily, tak ty psychické hned tak nezmizí.

8.8 Doporučení

Z popisovaných případových studií a rozhovorů je vidět, že problém domácího násilí na dětech je velkým problémem současnosti. Dítě je zranitelnější než dospělý ve stejné situaci, protože je ve velké míře závislé na svých rodičích, cítí se bezradné,

zahanbené a vystrašené. Děti se snaží utéct ze situace, ať už reálně, nebo v myšlenkách. Jako únik z reality jim hlavně v době dospívání můžou posloužit drogy, alkohol, dívky pak mají sklon k sebevraždě.

Velký problém je v obtížné prokazatelnosti domácího násilí na dětech. Ve většině případů se odehrává za zavřenými dveřmi a špatně se dokazuje. Pro okolí je neviditelné, protože oběti se za svou situaci stydí a nemluví o ní. Lidé, kteří s těmito dětmi přicházejí běžně do styku, si však často nevšimnou, že něco není v pořádku, přitom by stačilo někdy jen otevřít oči. Týrané dítě často prosí o pomoc, většinou nepřímou, ale na jejich chování, vzhledu a vztazích by mělo něco upoutat. Tyto děti bývají zakřiknuté, bojácné, nebo naopak agresivní. Častý výskyt modřin, šrámů, podlitin by měl být alarmující. Velkou roli by měli mít i kamarádi dětí, kteří by se s tímto měli svěřit svým rodičům. Také dospělý by se měli dívat kolem sebe, nebýt k volání o pomoc lhostejní. Dítě, které vidí jen lhostejnost, nezájem, případně obvinění ze lži trpí pak dvojnásobně.

Nejdůležitější v tomto problému vidím zaměřit se na prevenci tohoto jevu, aby k týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte vůbec nedocházelo. Důležitá je také informovanost dětí samotných. Velmi důležitou roli by měli mít preventivní programy, a to především ve školách, školkách, kde děti tráví mnoho času, a kde by si mohli učitelé, či spolužáci všimnout, že něco není v pořádku. Děti se velmi často stydí a bojí říct, že se u nich něco doma děje, proto by možná byla vhodná existence anonymních schránek důvěry, aby děti mohly napsat, že je něco trápí. Velký vliv by mohla mít i média, která by mohlo seznámit širokou veřejnost s tímto asociálním chováním, a také by mohla seznámit oběti o linkách a organizacích, kam se mohou obrátit.

Důležité je také cílené zaměření se na děti z rizikových rodin. Pokud je tyranem jen jeden z rodičů, měla by být nabídnuta pomoc i druhému z rodičů, neodsoudit ho za to, co se doma dělo, ale pomoci mu formou psychoterapie, či rodinné terapie, aby se mohl zapojit zpět do života spolu se svými dětmi.

Správnou cestou v řešení tohoto velmi citlivého problému vidím v existenci dětských domovů rodinného typu, jako je zmiňovaný Dětský domov Husita, které by se co nejvíce přibližovali rodinnému zázemí. Takovýchto dětských domovů rodinného typu je v naší republice velmi málo, proto by bylo velmi žádoucí, jak pro tyto děti, tak pro celou společnost vynaložit peníze do výstavby takovýchto dětských domovů. Rodinné domovy umožňují sourozencům být pohromadě, mohou spolu vyrůstat, podporovat se.

Na rozdíl od velkých dětských domovů v těchto domovech pracují s dětmi velmi individuálně a intenzivně, což má za následek, že děti začnou lépe prospívat, stejně tak i jejich rodiče. Ve velkých domovech se cítí tyto děti ztracené, často jsou sourozenci odděleni, nemohou být spolu. Také je pro ně velmi těžké zapadnout do kolektivu tolika dětí. Mnohdy jsou týrané děti, které utíkají od svých problémů k agresivitě či k sebepoškozování umísťovány do výchovných ústavů, či dětských psychiatrických léčeben, přitom potřebují tolik potřebný klid a zázemí, které nabízí právě tyto domovy rodinného typu, aby se zahojily jejich rány na těle a duši.

Když už jsou děti odebrány z nefunkční rodiny, a musí být umístěny do ústavní péče, je pro ně a jejich psychiku velmi důležité prostředí, kde budou dále vyrůstat, to má pak i vliv na jejich další budoucí život a zapojení se do běžného života. V tomto dětském domově je velmi těsné nastavení vztahu dítě, rodič, vychovatel, pomáhají děti připravit na běžný život samostatného dospělého jedince. Dále zde probíhá rodinná terapie, pracuje se nejen s dítětem, ale i s biologickou rodinou, dochází zde k sanaci rodiny. Z výzkumu vyplývá zjištění, že intenzivní práce s dětmi a jejich rodinami, stabilní a podnětné prostředí může pozitivně změnit osobnostní vývoj dítěte a může nastartovat fungování rodin, které jsou motivovány ke změnám ve svých životech. Velkým úspěchem je vždy navrácení dětí zpět do své biologické rodiny. Tomuto dětskému domovu se již počtvrté podařilo vrátit děti zpět do biologické rodiny.

Závěr

Práce se zabývala problematikou vlivu domácího násilí na budoucí vývoj dítěte, pomocí kazuistik a rozhovorů jsem se snažil přiblížit tento velký problém. Cílem této práce bylo zjistit, jaký vliv má domácí násilí na budoucí vývoj dítěte, jaké jsou možnosti pomoci, zda je tato pomoc dostatečná a zda děti vědí, kam se mohou obrátit o pomoc a zda je tato pomoc efektivní.

Z práce vyplývá, že týrání dítěte je vysoce nebezpečný, patologický jev, který má na dítě, jeho další vývoj a budoucí život dalekosáhlé následky. Domácí násilí na dětech se velmi často odehrává za zavřenými dveřmi, proto je velmi často přehlédnuté. Dítěti velmi často nepřijde, že je týráno, velmi často si myslí, že si trest zaslouží, považuje to za zcela normální chování, nezná jiné rodiče, nemá srovnání, často své rodiče miluje, vzhlíží k nim, i když ho bijí. Trauma, které pro dítě domácí násilí představuje se také někdy může vyvinout v nápodobu tohoto násilného chování v jeho budoucím životě. Říct si o pomoc je velmi obtížné, je to ale jediný způsob, jak uniknout z tohoto problému, protože čím déle v tomto prostředí zůstávají, tím větší následky to na nich zanechá.

Domácí násilí má sice oporu v mnoha zákonech, ale v naší zemi je velká tolerance k násilí na dětech, které se schovává velmi často za výchovu. Dále jsou zde dle mého názoru velmi malé tresty za násilí páchané na dětech.

Lidé by neměli být lhostejní, měli by být všímaví ke svému okolí, a hlavně k dětem. Každé dítě potřebuje a zaslouží si lásku a bezpečí. Ten, kdo prožil dětství a dospívání v rodině, kde jeden trvale ponižoval a zneužíval druhého, má velmi narušené vztahové problémy po celý život, a to nejen ke svým rodičům, vrstevníkům, ale i k lidem ve svém okolí.

Chtěl bych moc poděkovat této velké rodině, která mi ochotně poskytla informace o tom, co prožila, ač to pro ni muselo být velmi těžké. Dále také personálu dětského domova za poskytnuté informace, a hlavně za velmi lidský přístup k těmto dětem a jejich rodinám.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČÍRTKOVÁ, L. 2014. *Viktimologie pro forenzní praxi*. 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0582-1.
2. CIMRMANOVÁ, T. a kol. 2013. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu*. Aplikace v kontextu rodinného násilí. 1. vyd. Praha: Karolinum. 200 s. ISBN 978-80-246 2205-7.
3. VODÁČKOVÁ, D. a kol. 2012. *Krizová intervence*. 3.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0212-7.
4. HAŠKOVCOVÁ, H. Manuálek, *O násilí*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. ISBN 80-7013-397-10.
5. HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
6. VYHNÁLKOVÁ, L. *Domácí násilí v kostce*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2003.
7. BEDNÁŘOVÁ, Z.; MACKOVÁ, K.; PROKEŠOVÁ, H. *Studijní materiál o problematice domácího násilí pro pracovníce a pracovníky orgánů sociálně – právní ochrany dětí*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí a Psychosociální centrum Acorus, 2006. ISBN 80-86878-50-3.
8. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, 160 s. ISBN: 978-80-247-2207-8.
9. ČECH, Ondřej a kol. *Domácí násilí z pohledu pracovníků v oblasti sociálních služeb*. 1. vyd. České Budějovice: Theia, 2011. 137 s. ISBN 978-80-904854-0-2.

10. HANUŠOVÁ, J.: *Násilí na dětech-syndrom CAN*. 1. vyd., Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-78-4.
11. DUNOVSKÝ, J., DYTRYCH, Z., MATĚJČEK, Z. a kol.: *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5
12. MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-247-1284-9.
13. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
14. ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2007. ISBN 80-86131-44-0.
15. ŠVINGALOVÁ, D. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. Liberec: Technická universita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-819-1.
16. ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. 1. vyd. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.
17. ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ, N. *Domácí násilí*. 1. vyd. Praha: PORTÁL, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
18. LANGMAJER, J., MATĚJČEK, Z. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011 (4. doplněné vydání). ISBN 978-80-246-1983-5.
19. KRAUSOVÁ, Lucie, NOVOTNÁ, Věra. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: ASPI, a. s., 2006. ISBN 80-7357-214-1.
20. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Vysoká škola evropských a regionálních studií. České Budějovice: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-389-6.
21. ŠÍNOVÁ, Renáta, WESTPHALOVÁ Lenka, KRÁLÍČKOVÁ Zdeňka a kol., *Rodičovská odpovědnost*. 2017. ISBN 978-80-7502-179-3.
22. BUSKOTTE, Andrea, *Z pekla ven*. 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.

Elektronické zdroje

1. Zákony pro lidi [online]. c2010-2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109?text=ustavni+vychova>)
2. Zákony pro lidi [online]. c2010-2021 [cit. 2021-03-16]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz>
3. Děti svědci násilí. Stop Násilí [online]. c2021 [cit. 2021-03-12]. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/pomahajici-profese/deti-svedci-nasili/>
4. WÜNSCHOVÁ, Petra. Šance Dětem [online]. 2016 [cit. 2021-02-11]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/domaci-nasili-muze-mit-na-dite-horsi-vliv-nez-valecny-konflikt>)
5. PETERKOVÁ, Michaela. Posttraumatická stresová porucha. Psychoweb [online]. [cit.2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.psychoweb.cz/psychologie/posttraumaticka-stresova-porucha-ptsd-posttraumaticky-stres/>

Legislativní dokumenty

1. Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník
2. Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte
3. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí
4. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR
5. Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím
6. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník
7. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod